

XII. znanstveni posvet
Vodenje v vzgoji in izobraževanju

Raziskovanje pismenosti: Vloga vzgoje in izobraževanja pri razvijanju različnih razsežnosti vseh vrst pismenosti

Zbornik povzetkov

4. in 5. marec 2025, Portorož

XII. znanstveni posvet Vodenje v vzgoji in izobraževanju

Raziskovanje pismenosti: Vloga vzgoje in izobraževanja pri razvijanju različnih razsežnosti vseh vrst pismenosti

Zbornik povzetkov

Uredil: mag. Marko Strle
Jezikovni pregled: Avtorji odgovarjajo za jezikovno ustreznost povzetkov.
Oblikovanje naslovnice: Art Design, d. o. o.

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo
Predstavnica: Jasna Rojc

Spletna izdaja

Ljubljana, 2025

Dostopno na www.zrss.si/pdf/konferenca_VVI_2025_zbornik_povzetkov.pdf

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID [230439427](http://COBISS.SI)

ISBN 978-961-03-0889-8 (PDF)

Priznanje avtorstva – Nekomercialno – Brez predelav

Recenzenti

Mag. Katja Arzenšek Konjajeva

Dr. Tatjana Ažman

Jerneja Bone

Dr. Eva Boštjančič

Dr. Mateja Brejc

Dr. Majda Cencič

Mag. Špela Drstvenšek

Dr. Branka Likon

Mag. Marina Pavčnik

Mag. Polona Peček

Mag. Vlasta Poličnik

Mag. Marko Strle

Dr. Klaudija Šterman Ivančič

Dr. Mihaela Zavašnik

Mag. Renata Zupanc Grom

Janja Zupančič

Programski odbor

Mag. Marko Strle

Jasna Rojc

Organizacijski odbor

Katarina Jerončič

Mag. Marko Strle

Kazalo

Plenarna predavanja	6
Sočutna šola, kritično razmišljanje in umetna inteligenca	7
Od prenovljenih učnih načrtov do višje ravni vseh vrst pismenosti.....	8
O slovenski šoli z zalivske perspektive. Problem (ne)humanistike.....	9
Prispevki	10
Kaj ima podatkovna pismenost s tem, ali je slovenska šola dobra?	11
Etična pismenost: ključ do odločanja v sodobni družbi	12
Čustvena pismenost za ustvarjanje varnega in spodbudnega učnega okolja	13
Trajnostna pismenost – temelji za vseživljenjsko učenje.....	14
Od matematične pismenosti v projektu NA-MA POTI do prenovljenega učnega načrta za matematiko	15
Digitalna pismenost, kot motivacija za učenje pri matematiki	16
Primerjava tehnične, matematične in naravoslovne pismenosti med srednješolci	17
Razvijanje matematične pismenosti z utrjevanjem znanja o funkcijah: strategije utemeljevanja in predstavitve miselnih procesov.....	18
Trajnostne spremembe za razvoj naravoslovne in matematične pismenosti v vzgojno-izobraževalnih zavodih	19
Matematična pismenost kot temelj sodobnega življenja	20
Razvoj finančne pismenosti v vrtcu skozi igro Trgovina	21
Prilagajanje matematičnih gradiv za razvoj pismenosti slepih učencev in dijakov	22
Ustvarjanje temeljev za razvoj veščin in pismenosti s projektoma Branje nas bogati ter Z ustvarjalnostjo in inovativnostjo do podjetnosti	23
Metode dela pri tujem jeziku, ki izboljšujejo dijakovo pismenost in zmožnost komuniciranja v sodobni družbi.....	24
Branje z raziskovanjem.....	25
Primerjava razvoja pismenosti pri učencih s tipičnim razvojem in učencih s slepoto	26
Vloga pouka likovne umetnosti v osnovni šoli pri razvijanju likovne pismenosti	27
Razvijanje večplastne pismenosti v prvi triadi: vloga glasbe in dodatnih dejavnosti.....	28
Gibalna pismenost kot preplet čustvenega, socialnega, miselnega in telesnega področja	29
Razvoj digitalne transformacije in digitalnih kompetenc v programu Erasmus+ ter vloga vodij organizacij.....	30
Učinki rabe sodobnih tehnologij v kontekstu pojasnjevanja dosežkov na področju bralne in matematične pismenosti: raziskava PISA 2022	31
Izzivi vodenja pri spremljanju pismenosti v podporo razvojni naravnosti zavoda.....	32
Mnenja strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju o profesionalnem razvoju za poučevanje pismenosti	33
Razvijanje socialne pismenosti otrok z okvarami vida	34

Pismenost slepega učenca in njeni izzivi	35
Vidno učenje kot metoda za izboljšanje bralnega razumevanja	36
Dobre prakse spodbujanja motivacije za branje in krepitev bralne pismenosti pri najstnikih v tretji triadi osnovne šole	37
Od digitalne pismenosti do digitalnega državljanstva: priprava učencev na digitalno dobo	38
Digitalna pismenost pri učencih: orodja, metode in vloga učitelja	39
Matematična pismenost na predmetni stopnji	40
Test hitrega branja za spremljanje bralne učinkovitosti različnih skupin učencev	41
Vloga šolske knjižnice pri razvijanju pismenosti	42
Ste pomislili na šolsko knjižnico? Vloga šolske knjižnice pri spodbujanju bralne pismenosti	43
Knjižničarsko-bralni krožek na Srednji zdravstveni šoli Ljubljana	44
Kako lahko oblikujemo učno okolje, ki bo omogočalo razvoj različnih pismenosti pri dijakih in učiteljih	45
Podpora raznolikim potrebam učencev pri opismenjevanju z dobro poučevalno prakso	46
Dosežki učencev s težavami pri branju na nacionalnem preverjanju znanja v 6. razredu	47
Primer razvijanja različnih vrst pismenosti na podlagi raziskovalne dejavnosti pri nadarjenem učencu v osnovni šoli	48
Formativno spremljanje ob strokovnem besedilu	49
Krepitev čustvene in socialne pismenosti v luči prenovljenih programskih smernic svetovalnega dela v programih vzgoje in izobraževanja	50
Učinkoviti pristopi pri razvoju socialne in čustvene pismenosti otrok s posebnimi potrebami – pregled literature	51
Vloga socialne in čustvene pismenosti pri razvoju otroka	52
Medpredmetno povezovanje za povečevanje bralne pismenosti	53
Vizualna pismenost: stanje in perspektive	54
Gledališka pismenost študentov predšolske vzgoje	55
Umetniško opismenjevanje in šola v kulturi	56
Branje, ki spodbuja kritično presojo in ustvarjalnost	57
S samoregulacijo učenja do večje učinkovitosti učencev in učiteljev	58
Učno gradivo za ozaveščanje o izgubah hrane in odpadne hrane ter dvig prehranske pismenosti za prvo triado osnovne šole	59
Povečanje funkcionalne pismenosti pri pouku zdravstvene terminologije	60
Vpliv navodil na kakovost poročil dijakov	61
Začetna integracija priseljencev	62
Vpliv odsotnosti staršev na socialne kompetence in učni uspeh romskega učenca	63
Matematična pismenost je povezava med znanjem in praktično uporabo	64
Učiteljeva dvoplastna dejavnost opismenjevanja pri poučevanju slovenščine kot drugega jezika v zadnji triadi osnovne šole	65
Krepitev razvoja digitalne pismenosti v izobraževanju s poudarkom na generativni umetni inteligenci	66

Učenci in učitelji z digitalno strategijo skupaj do dviga digitalne kompetentnosti	67
Delavnice	68
Dojemanje današnje pismenosti v odnosu do njene raznovrstnosti in vpliv sodobnih tehnologij.....	69
Pomen oblikovanja kvalitetnih izvlečkov v kontekstu informacijske pismenosti	70
Z glasbo in znakom do znanja jezika in branja	71
Bonbončica (avtorska terapevtska zgodba z igro tišine)	72
Vodenje šole za učinkovit razvoj pismenosti ne sme in ne more biti stihijsko ali trenutna »modna« muha.....	73
Narava, poligon za razvijanje čustvene pismenosti.....	74
Razvoj bralne pismenosti in spodbujanje različnih, tudi metakognitivnih procesov pri branju	75

Plenarna predavanja

Sočutna šola, kritično razmišljanje in umetna inteligenca

Dr. Dušan Rutar

Javno glasovanje, v katerem je svoje povedalo več kot 37.000 ljudi, je pokazalo, da je Oxfordova beseda leta 2024 gniloba možganov (angl. brain rot). Nič čudnega.

Sodobne znanstvene raziskave vedno bolj razkrivajo globoke medsebojne povezave med sočutjem, kritičnim mišljenjem in branjem knjig ter ponujajo transformativne vpoglede v izobraževalne prakse, ki bi se morale veliko bolj spreminjati, kot pa dejansko se. Nevropsihološke študije dokazujejo, da sočutje ni le čustveno stanje, temveč je kompleksna kognitivna veščina, ki bistveno izboljšuje učne sposobnosti in učne dosežke. Raziskave Stanfordovega centra za sočutje in altruizem (Stanford Center for Compassion and Altruism Research and Education) tako kažejo, da sočutno izobraževalno okolje spodbuja razvoj prefrontalnega korteksa tako pri učiteljih kot pri učencih, kar neposredno izboljšuje kognitivno prožnost in sposobnost kritičnega mišljenja. Nevroznanstvene raziskave tudi dokazujejo, da branje, zlasti leposlovja, ustvarja izjemne nevrološke preobrazbe. Študije, objavljene v Journal of Cognitive Enhancement, razkrivajo, da dosledno branje knjig razvija okrepljeno nevronske povezljivost, krepi empatično in sočutno vedenje, zlasti pa zavzemanje različnih perspektiv in sposobnosti abstraktnega sklepanja. Funkcionalne MRI študije kažejo, da branje aktivira več možganskih regij hkrati in ustvarja bolj zapletena oziroma kompleksnejša kognitivna omrežja. Raziskave razvojne psihologije poudarjajo, da je sočutje temeljni mehanizem učenja.

Ko se učenci počutijo psihološko varne, se zmanjšajo njihovi kognitivni obrambni mehanizmi, kar omogoča bolj odprto intelektualno raziskovanje, zato je izjemno pomembno, da je šolsko okolje varno in spodbudno. Čustvena varnost je neposredno povezana s povečano pripravljenostjo izpodbijati obstoječa prepričanja in se vključiti v kritično razmišljanje. Longitudinalne študije, ki spremljajo učence od osnovne do univerzitetne ravni, dosledno dokazujejo, da sočutni pedagoški pristopi ustvarjajo: večjo akademsko uspešnost, bolj sofisticirane veščine reševanja problemov, večjo čustvena inteligentnost, povečane sposobnosti za niansirano, večperspektivno razmišljanje. Znanstveno soglasje je jasno: sočutje ni mehka veščina, temveč je temeljna kognitivna tehnologija za razvoj prefinjenih intelektualnih sposobnosti, osebnostno in duhovno rast.

Od prenovljenih učnih načrtov do višje ravni vseh vrst pismenosti

Mag. Mariza Skvarč, dr. Milena Kerndl

Vsaka vrsta pismenosti – bralna, naravoslovna, matematična, informacijska, računalniška, finančna, digitalna itd. – prispeva k celostnemu razvoju posameznika in s tem k samostojnemu, odgovornemu in uspešnemu delovanju v različnih življenjskih situacijah. Kot kažejo mednarodne raziskave pa razvijanje različnih pismenosti predstavlja za vzgojno-izobraževalne ustanove zahteven izziv.

V prispevku bodo poudarjeni izzivi, ki jih prinaša prenova kurikularnih dokumentov v povezavi z razvijanjem različnih pismenosti na ravni predmetov, pa tudi medpredmetno. Z opredelitvijo t. i. skupnih ciljev, kar je novost prenove, in njihovim umeščanjem v cilje in standarde učnih načrtov vseh predmetov, so predmetne kurikularne komisije selektivno opredelile obvezo razvoja različnih vrst pismenosti pri posameznih predmetih. Z usmeritvami v didaktičnih priporočilih so podale navodila za udejanjanje na izvedbeni ravni.

Za prepoznaven napredek v razvoju vseh vrst pismenosti namreč ne zadostujejo le ustrezne podlage v ciljih in standardih prenovljenih kurikularnih dokumentov, ampak so potrebni predvsem premiki v prepričanjih učiteljev in spremembe v didaktičnih pristopih.

Izhajajoč iz opredelitev nekaterih ključnih vrst pismenosti bomo osmislili pomen sistematičnega razvijanja le-teh pri vseh splošno izobraževalnih predmetih po vzgojno-izobraževalni vertikali; seveda v smiselnem obsegu in ob izboru ustreznih didaktičnih strategij glede na specifične posameznega predmetnega področja. Pomembno je ozaveščanje učiteljev, da s premikom fokusa iz poučevanja predmetnih vsebin na razvijanje procesnih znanj, ki jih prepoznamo v opredelitvah različnih vrst pismenosti, predmetne vsebine ne izgubijo na pomenu. Prav nasprotno; s tem omogočimo učencem/dijakom, da dosežejo bolj poglobljeno razumevanje vsebinskega znanja in ga zmorejo v spremenljivih okoliščinah oz. problemskih situacijah ustrezno uporabiti.

Razvoj vseh pismenosti poteka v jeziku, zato ga lahko opišemo kot različne jezikovne rabe in razne oblike interakcije posameznika z besedili ter tvorjenje novih besedil, zato je osnova vseh pismenosti bralna pismenost. Res je razvijanje bralne pismenosti v prvi vrsti naloga slovenistov, a za uspešen transfer v proces branja in učenja s pomočjo informacijskih, prikazovalnih in razlagalnih besedil pri naravoslovnih in družboslovnih predmetih lahko poskrbijo le učitelji različnih predmetov sami. Branje, besedišče, razumevanje, govorno predstavljane ali pisanje za predmet različnih besedil so namreč gradniki bralne pismenosti, ki so znotraj predmeta (ali medpredmetno) različno povezani, manjka le ozaveščenost, da se bralna zmožnost in za predmet specifično branje in pisanje razvijajo pri vseh predmetih ter po vsej vertikali v povezavi z vsebinskim znanjem predmeta in aktivnostjo učenca.

Ker v mednarodnih raziskavah zaznavamo upad v dosežkih slovenskih učencev na področju bralne pismenosti, bo posebej izpostavljen pomen načrtnega in sistematičnega razvijanja bralne pismenosti po celotni izobraževalni vertikali.

O slovenski šoli z zalivske perspektive. Problem (ne)humanistike

Jernej Šček

Nekaj tisoč slovenskih oziroma slovensko učečih šolarjev ter poučujočih učiteljev iz Italije deluje in raste v povsem drugačnem vzgojno-izobraževalnem svetu. Iz svoje pedagoške in raziskovalne prakse na Tržaškem se bom razgledal po slovenski učni krajini, zaznavajoč podobnosti in razlike, iz katerih razviti mrežo pedagoških, didaktičnih in navsezadnje vrednotnih problemov, ki kažejo na edinstvenost "zamejske" licejske izkušnje. Po zaslugi italijanskih ministrskih smernic in programov si upam trditi, da razvijamo edino zares laično humanistično, na teoretsko-historičnem pristopu temelječe gimnazijsko znanje v slovenskem jeziku.

Kako lahko ta izkušnja nekaterih prispeva k rasti mnogih? Prvič, humanistična šola kot priprava za življenje, kot osebnostna in državljanska rast ter orodje splošne kulture – obvezne opreme za vse. Potem, šola brez dobrih učiteljev je kot dan brez sonca. Učiteljevanje ni izvajalsko, temveč ustvarjalno in raziskovalno, avtorsko delo, zato zagovarjam prehod od pretirano predpisanih in strukturiranih programov k odprtemu kurikulumu. Samo javni intelektualec je lahko ustvarjalec vsebin in metod, ker ga ni strah osebnih vrednot (values), a po načelih pedagoškega erosa gradi razredno skupnost kot odprto družbo. Takšen učitelj ostaja za vedno – zgled. Tretjič, vrniti središčno vlogo dela z besedili, resnega soočenja in stika s pisano besedo v duhu branja na višji ravni (Ljubljanski manifest). Ker je demokratično zdravje družb odvisno od bralne (ne)pismenosti, je šola skelet in obzorje sodobnih demokracij. Četrto, problem danes ni ta ali oni pedagoški model, vzgoja sama je postala problem. Demokratična šola vztraja pri vzgojno-izobraževalni naravi učnega procesa in odkritju bistvenosti tistih vsebin in trenutkov, da, situacij, ki se na prvi pogled zdijo nebistvene. Pravi in trajni šolski čudeži se zgodijo le ob robu redno predpisanih programov.

Javna šola v (tržaškem) zalivu in na (goriški) ravni ostaja šola državljansko in osebnostno zrelega življenja. Torej, ali smo norci ali junaki! Tako ali drugače (neizkoriščena) dodana vrednost za vseslovenski šolski prostor.

Prispevki

Kaj ima podatkovna pismenost s tem, ali je slovenska šola dobra?

Dr. Mojca Štraus

V prispevku govorim o vlogi podatkovne pismenosti pri presojanju kakovosti v izobraževanju. Sistem ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti izobraževanja v Sloveniji temelji na samoevalvaciji vzgojno-izobraževalnih organizacij, ki jo dopolnjujejo različne oblike zunanje evalvacije, kot so nacionalno preverjanje znanja, maturi ter mednarodne raziskave.

Nacionalno preverjanje znanja in maturi ter ankete, ki jih šole izvajajo v okviru samoevalvacije, prinašajo šolam vsako leto več podatkov. Raziskave PISA, TIMSS, PIRLS in druge v razprave o stanju slovenskega izobraževanja vnašajo razne podatke in ugotovitve. Že samo najnovejši ugotovljeni dosežek slovenskih učenk in učencev v posamezni raziskavi sproža številna vprašanja in razmisleke. Kaj pomeni številka, ki ponazarja dosežek? Kaj je vsebinsko znanje, ki je zajeto v ugotovljenem dosežku? Še več vprašanj se odpre, ko dosežek primerjamo z dosežki drugih držav ali z dosežki iz predhodnih krogov raziskave. Kateri so vzroki za ugotovljeno stanje? Kaj se dogaja v državah, ki so dosežke izboljšale, in kaj v tistih, v katerih so dosežki upadli? Nenazadnje, vprašanj je verjetno več kot odgovorov, ko podatke o dosežkih povezujemo s podatki o širšem šolskem, družinskem in družbenem kontekstu, v katerem se učenke in učenci učijo. Tu bi se lahko vprašali: Kako premostiti ovire, ki jih v kontekstualnih dejavnikih zaznamo? Ali je povezanost socialno-ekonomskega ozadja družine z dosežki učencev prevelika? Katere povezave oz. korelacije kontekstualnih dejavnikov z dosežki dejansko odražajo tudi vzročnost, ki bi pomagala pri snovanju ukrepov za izboljšanje stanja? Tako kot ne zmanjka podatkov, ne zmanjka tudi vprašanj o njih. Kako torej brati podatke ter iz njih sklepati in ukrepati glede kakovosti? V prispevku predstavljam ključne korake dobre prakse branja, razumevanja in uporabe tovrstnih podatkov: postavljanje relevantnih vprašanj, poznavanje vira in konteksta podatkov, prevpraševanje kakovosti podatkov, sinteza in povezovanje informacij iz podatkov in posploševanje na širši kontekst. Korake prikažem na konkretnih primerih raziskav.

Etična pismenost: ključ do odločanja v sodobni družbi

Mag. Katja Arzenšek Konjajeva, Živa Kravanja Duh, Petja Konjajev

Etična pismenost, definirana kot sposobnost prepoznavanja, analize in uporabe etičnih načel v kompleksnih situacijah, postaja vse bolj relevantna v hitro spreminjajočem se svetu. Ta raziskava obravnava koncept etične pismenosti kot ključno kompetenco za odgovorno odločanje na osebni, organizacijski in družbeni ravni. Poudarek je na prepletu moralnih vrednot, kritičnega mišljenja in sposobnosti empatične komunikacije. Raziskava temelji na interdisciplinarnem pristopu, ki združuje filozofijo, psihologijo in sociologijo, ter raziskuje, kako etična pismenost prispeva k reševanju sodobnih izzivov, kot so umetna inteligenca, okoljska trajnost in medosebni konflikti. Cilj je oblikovati model za razvoj etične pismenosti, ki vključuje izobraževanje, refleksijo in prakso, ter preveriti njegov vpliv na posameznike in skupine. V prispevku bomo opredelili koncept etične pismenosti in poskušali utemeljiti raziskavo glede na aktualne družbene izzive. Z raziskavo bomo raziskali razumevanje in prakso etične pismenosti med posamezniki (študenti) in organizacijami (fakulteta) in ocenili vpliv etične pismenosti na kakovost odločanja in medosebne odnose. Postavili smo si naslednja raziskovalna vprašanja: (a) Kakšno je trenutno stanje etične pismenosti v različnih družbenih kontekstih (fakultete)?; (b) Katere metode in prakse so najbolj učinkovite pri razvoju etične pismenosti?, (c) Kako etična pismenost vpliva na reševanje kompleksnih etičnih dilem?

Metodologija, ki smo jo izbrali, temelji na kvalitativnem pristopu: izvedba polstrukturiranih intervjujev z izobraževalci in strokovnjaki za etiko; ter kvantitativnem pristopu: izvedba anket za merjenje ravni etične pismenosti med različnimi skupinami študentov na fakulteti.

Z raziskavo želimo opredeliti ključne komponente etične pismenosti. Raziskava bo prispevala k teoretičnemu razumevanju etične pismenosti in njenemu praktičnemu uresničevanju. Rezultati bodo uporabni za vse, ki želijo spodbujati etično vedenje.

Čustvena pismenost za ustvarjanje varnega in spodbudnega učnega okolja

Kristina Bratina

Namen prispevka je osvetliti pomen socialno čustvenega učenja ter čustvenega dela učiteljev za ustvarjanje varnega in spodbudnega učnega okolja ter razmišljati o vlogi ravnatelja pri podpori učiteljev na področju čustvenega dela ter socialno čustvenih kompetenc. Obstaja več modelov socialno čustvenih kompetenc, najpogosteje je v literaturi uporabljan CASEL model, novejši pregled kompetenc na tem področju pa predstavlja Evropski okvir za osebno in socialno ključno kompetenco ter kompetenco učenje učenja. V sklopu Prenove izobraževalnih programov s prenovo ključnih programskih dokumentov (kurikuluma za vrtce, učnih načrtov ter katalogov znanj) se skozi skupne cilje področja Zdravje in dobrobit tudi v slovenski šolski prostor sistematično vpeljujejo kompetence s teh področij. Za uspešno vpeljevanje tovrstnih vsebin je potrebno razumeti pomen sistematičnega vsešolskega pristopa. Pri vsešolskem pristopu (whole school approach) se socialno čustvene kompetence razvijajo preko različnih dejavnosti pri pouku, vezanih na poučevanje predmeta (preko vsebin in ciljev predmeta ali preko didaktičnih pristopov, kar nagovarja tudi prenova učnih načrtov), v razširjenem programu šole, na razrednih urah, pri interesnih dejavnostih, projektnih tednih, obveznih izbirnih vsebinah in vseh ostalih dejavnostih šole, ki jih šola izvaja preko Letnega delovnega načrta in ga izvajajo vsi učitelji pri vseh učencih. Vsešolski pristop pojmuje kot kroskurikularni pristop, ne kot množično izvajanje določenega strukturiranega preventivnega programa. Pri razvijanju socialno čustvenih kompetenc je ključna vloga ravnatelja, ki pa se pri vpeljevanju srečuje z raznolikimi izzivi, od nerazumevanja vloge čustev pri ravnateljevanju, nepoznavanja koncepta in pomena socialno čustvenega učenja, neozaveščenosti o vlogi čustev pri skrbi zase do poudarka na potrebah drugih. Čustveno delo ravnatelja vpliva na motivacijo učiteljev, čustva in delovno učinkovitost. Raziskave potrjujejo pomen ravnateljeve skrbi za lastno čustveno pismenost, saj le tako lahko podpirajo dobro počutje učiteljev, ustvarjajo čustvena stanja, pomembna za učinkovito poučevanje in delo v izobraževalnih organizacijah. Ključ do uspešnega vodenja v izobraževanju je eksplicitno in implicitno odnosno delo, ki ga zahteva vloga: s skupnostmi, s starši in skrbniki, z učitelji, z otroki. Pri tem lahko ravnatelji doživljajo čustveno osamljenost, ki je posledica namernega vlaganja v razvijanje in vzdrževanje teh odnosov. Pri vodenju se ravnatelji srečujejo z lastno rezilientnostjo, ranljivostjo ter tudi paradoksom moči, ki izhaja iz tradicionalne vloge ravnatelja. Ključno je, da ravnatelji razvijejo ustrezne mehanizme za uspešno uravnavanje čustvenih obremenitev.

Trajnostna pismenost – temelji za vseživljenjsko učenje

Brigita Hočevar

Trajnostna pismenost presega temeljne pismenosti in vključuje ključne kompetence, kot so kritično razmišljanje, refleksija, moralno razmišljanje ter prilagodljivost na družbene in okoljske izzive (Lepičnik Vodopivec, 2014). To je proces, ki otrokom omogoča razumevanje globalnih izzivov ter odgovorno delovanje v družbi. Globoko učenje je povezano s trajnostno pismenostjo, saj spodbuja poglobljeno razumevanje, prenos znanja in ustvarjalnost (OECD, 2020).

Predšolsko obdobje je ključno za razvoj teh kompetenc. Otroci prek igre, raziskovanja in sodelovalnih dejavnosti pridobivajo življenjske spretnosti, ki so osnova za trajnostno pismenost (Vygotski, povzeto po Miatović Utsol, 2023). Akademizacija vrtcev, kjer se poudarja priprava na šolo, pogosto omejuje priložnosti za prosto igro, kar negativno vpliva na ustvarjalnost in razvoj trajnostnih kompetenc (OECD, 2020).

Raziskava temelji na kvalitativnem pristopu. Z uporabo metode fokusnih skupin so bili zbrani podatki pri vzgojiteljih prvega in drugega starostnega obdobja. S pomočjo tematskega kodiranja so bili identificirani ključni izzivi, potrebe in dobre prakse pri spodbujanju trajnostne pismenosti (Vogrinc, 2008). Analiza je osvetlila, kako vzgojitelji integrirajo trajnostne in globoke pedagoške prakse ter se hkrati soočajo z zahtevami sodobnih pedagoških politik.

Rezultati kažejo, da vzgojitelji trajnostno pismenost spodbujajo z integracijo socialnih in okoljskih tem ter s spodbujanjem prostih in vodenih dejavnosti, ki spodbujajo refleksijo in sodelovanje. Med izzivi so izpostavili pomanjkanje zadostnega časa za prosto igro, preveliko število otrok v skupinah ter potrebo po prilagoditvah za otroke s posebnimi potrebami. Vodstvo vrtca in starši so prepoznani kot ključni deležniki pri zagotavljanju sistemske podpore za spopadanje z izzivi.

Raziskava potrjuje, da je trajnostna pismenost neločljivo povezana s trajnostnim in globokim učenjem, saj omogoča otrokom razvoj temeljnih kompetenc za razumevanje in delovanje v sodobnem svetu. Ugotovitve raziskave prispevajo k oblikovanju trajnostno pismenih posameznikov, ki so pripravljeni na izzive prihodnosti.

Od matematične pismenosti v projektu NA-MA POTI do prenovljenega učnega načrta za matematiko

Mateja Sirnik

Matematična pismenost je ena izmed pismenosti, poleg naravoslovne in finančne pismenosti, ki jo preverja mednarodna raziskava PISA. Omenjeno raziskavo smo vzeli kot izhodišče razvojnega dela v projektu Naravoslovna in matematična pismenost: spodbujanje kritičnega mišljenja in reševanja problemov, NA-MA POTI (2016 – 2022), v katerega so bili vključeni vrtci, osnovne in srednje šole. Rezultati projekta so: opredeljena matematična pismenost za namen slovenskega šolskega prostora, gradniki s podgradniki in opisniki, zasnovani za vsako izobraževalno obdobje posebej, primeri dejavnosti za pouk matematike, kjer smo razvijali uporabo matematike v raznolikih življenjskih situacijah. S tem smo razvijali zavedanje o pomembnosti matematičnega znanja zunaj vrtca in šole ter povečevali motivacijo za učenje matematike. V projektu je bila narejena raziskava (Magajna, Manfreda Kolar, Metljak, Hodnik, 2022), v kateri so avtorji potrdili, da je zasnovan koncept matematične pismenosti ustrezen za namen, za katerega je bil oblikovan, torej za razvijanje matematične pismenosti pri otrocih, učencih in dijakih. Analize različnih učnih načrtov, rezultati mednarodnih raziskav, Nacionalnega preverjanja znanja, splošne in poklicne mature, projekta NA-MA POTI in povratne informacije učiteljev so nam služile za izhodišče pri prenovi učnih načrtov. Rezultate projekta vključujemo v prenovljen učni načrt za matematiko v opis opredelitve predmeta, zapis ciljev in standardov ter didaktična priporočila. Skupne ugotovitve, ki jih želimo realizirati pri prenovi učnih načrtov za matematiko so tako: dvigniti raven matematičnega znanja, osmišljati uporabnost matematičnega znanja v današnjem hitro razvijajočem se svetu, povečati smiselno uporabo digitalne tehnologije pri pouku matematike in s tem posledično povečati odnos in interes do učenja matematike.

Digitalna pismenost, kot motivacija za učenje pri matematiki

Urška Mlakar

Z vse hitrejšo rastjo digitalnih orodij se učitelji soočamo z izzivom smiselnosti vključevanja digitalnih tehnologij v poučevanje, z namenom izboljšanja dijakovega razumevanja, motivacije in umišljenosti pridobljenih znanj. Z redno uporabo digitalnih orodij želimo dijakom bolj nazorno in zanimivo pokazati, kako so matematične spretnosti, logično razmišljanje, povezovanje in strukturiranje nepogrešljive v strokovnem delu in v vsakdanjem življenju.

V okviru projekta digitalizacije pri pouku matematike smo zasnovali strategijo vključevanja digitalnih orodij, kot so Kahoot kvizi in spletne platforme, v redno obravnavo učne teme statistika in kombinatorika. Namen je bila nazorna predstavitev in prikaz povezanosti matematike z njihovim poklicnim področjem, zdravstvom, in vsakdanjim življenjem. Hkrati pa smo želeli z uporabo individualnih, skupinskih metod dela, ter malo drugačnih frontalnih metod dela z uporabo interaktivnih in digitalnih pristopov povečati angažiranost in motivacijo dijakov. Med obravnavo učnih tem statistike in kombinatorike, kar obsega 20 šolskih ur, dijaki razvijajo digitalno pismenost, ki vključuje uporabo sodobne tehnologije na učinkovit in odgovoren način, kar jim bo koristilo tako v šoli kot kasneje v življenju.

Učne ure smo zasnovali na način, da se dijaki preko kvizov in digitalnih vsebin seznanijo z obravnavano temo, njenim pomenom in uporabnostjo. S tem pristopom smo želeli dijakom matematiko približati na bolj zanimiv, praktičen in razumljiv način. Dijaki z zanimanjem sledijo učnim uram, pri katerih je razlaga podana preko Kahoot kvizov in drugih interaktivnih pripomočkov, kot so orodja za risanje grafov in predstavitve podatkov. Pri delu so se pojavile težave z dostopom in pravilnim prikazom vsebin, zaradi hitrega razvoja digitalnih orodij in različnih digitalnih naprav, ki so na voljo v šoli ali katere uporabljajo dijaki. Večji del, okoli 70 % dijakov, se je naučilo, kako učinkovito uporabljati tehnologijo kot pripomoček za bolj nazorno, hitrejše in učinkovito pridobivanje matematičnega znanja, spretnosti logičnega razmišljanja, analize podatkov, in s tem so hkrati povečali tudi svojo digitalno pismenost.

Primerjava tehnične, matematične in naravoslovne pismenosti med srednješolci

Silva Krevzel

Tehnična pismenost je tesno povezana z matematično in naravoslovno. Pomeni razumevanje, ustvarjanje in uporabo tehnologij, pri čemer so v pomoč matematika, naravoslovje, fizika ... Za vpis učencev v smer strojništva je pomembno, da razvijajo ta temeljna znanja in spretnosti, ki omogočajo reševanje problemov, inovativno razmišljanje in prilagodljivost.

Matematika omogoča reševanje enačb, razumevanje ter branje grafov in diagramov. Fizika je osnova za mehaniko, energijo, trdnost in termodinamiko. Tehnične veščine omogočajo branje tehničnih risb, uporabo simbolov, standardov in toleranc. Praktične veščine (merjenje z merilnimi orodji, varno delo z orodji in stroji) so za tehnične poklice osnova. Poleg tega je pomembna komunikacija, timsko in projektno delo, socialne in digitalne kompetence.

Ker se v znanju pri tehničnih predmetih pojavlja vse večji razpon, smo preverjali to znanje med dijaki od prvega do četrtega letnika ter razlike med srednjim poklicnim in srednjim strokovnim programom. Za raziskavo po kvantitativni metodi smo pripravili dvajset vprašanj, po osem iz naravoslovja in tehnike ter štiri o zanimanju in željah dijakov (poznavanje tehničnih pojmov, matematičnih in fizikalnih oznak, virov energij ter orodij in strojev, risanje in branje tehničnih risb in grafov, uporaba merilnih orodij).

Ugotovili smo, da so dijaki v srednjem strokovnem programu na vprašanja iz naravoslovja in tehnike pravilno odgovorili v 50-75 %, v srednjem poklicnem pa v 25-50 %. Pri tehnikah se odstotek znanja v višjih letnikih viša, pri poklicnih pa na nekaterih področjih niža.

Pri vprašanjih o zanimanju in željah dijakov smo opazili, da so pri obeh smereh njihovi najbolj priljubljeni predmeti v osnovni šoli športna in likovna vzgoja, na srednji pa športna vzgoja in praksa. Dijakom v strokovnem programu so všeč tudi strokovni predmeti, želijo si več praktičnega dela in uporabnih veščin, kot so robotika, CNC, sodobne tehnologije. V poklicnem izobraževanju so brez tovrstnih želja.

Glede na motivacijo in zanimanje dijakov, bi bilo smiselno posodobiti učne načrte z novimi tehnologijami, več praktičnih veščin in sodelovanjem s podjetji.

Razvijanje matematične pismenosti z utrjevanjem znanja o funkcijah: strategije utemeljevanja in predstavitve miselnih procesov

Marjetka Herodež

Učiteljevo delo že dolgo ni več samo prenašanje znanja. Vedno bolj prihaja v ospredje razvijanje ustvarjalnosti in priprava mladih na življenje v sodobnem svetu. Kot učiteljica matematike v srednji šoli se trudim implementirati in v praksi preizkušati načrtovane didaktične pristope in strategije za razvijanje matematične pismenosti, spodbujati kritično mišljenje in reševati avtentične matematične probleme. Pri poučevanju matematike želim razvijati tako pisno kot ustno izražanje dijakov. Za dijaka je ključnega pomena, da razume učitelja, prav tako pa je z vidika učitelja pomembno, da dobi vpogled v dijakov način razmišljanja, zato je potrebno dijaku v procesu poučevanja omogočiti, da s svojimi besedami v pisni ali ustni obliki pojasni svoje razumevanje matematičnih pojmov. Pri pouku matematike uvajam inovativna učna okolja, ki spodbujajo dijakovo logično in algoritmično mišljenje. Dijaki danes niso samo pasivni prejemniki informacij, ampak posamezniki, ki znanje uporabljajo za uspešno vsakdanje reševanje problemov. Zato se pogosto poslužujem problemskega pouka, ki v dijakih vzbuja vedoželjnost in radovednost, hkrati pa spodbuja njihovo samostojno reševanje matematičnih problemov. Ob uvajanju nove snovi ali pri utrjevanju znanja dijakom ponujam predvsem takšne naloge, ki jim pomagajo uporabljati in povezovati matematične pojme in matematične postopke. Pri tem dijaki utemeljujejo različne odločitve in postopke, ki jih uporabljajo. Pomemben element matematične pismenosti je tudi, da znajo svoje miselne dejavnosti ustrezno predstaviti. Predstavila bom strategije, ki združujejo znanje o funkcijah in se uporabljajo za utrjevanje znanja po obravnavi snovi. Del tega je tudi spodbujanje aktivne vloge dijakov in njihovega pozitivnega odnosa do matematike, prav tako pa tudi priprava dijakov za sodelovanje na tekmovanjih iz znanja matematike, logike in razvedrilne matematike.

Trajnostne spremembe za razvoj naravoslovne in matematične pismenosti v vzgojno-izobraževalnih zavodih

Jerneja Bone

V projektu Naravoslovna in matematična pismenost: spodbujanje kritičnega mišljenja in reševanja problemov (NA-MA POTI) je bilo razvojno delo usmerjeno v naslednja področja: naravoslovna, matematična in finančna pismenost, kritično mišljenje, odnos do naravoslovja in matematike, reševanje avtentičnih problemov ter sodelovanje in timsko delo strokovnih delavcev. Magajna in sod. (2022) ugotavljajo, da je projekt, zaradi sodelujočih od vrtca do fakultet, osnova za kakovostne premike in spremembe na področju poučevanja in učenja ter za oblikovanje kompetenc, ki jih je treba razvijati pri učencih, da bodo zmožni delovati na različnih področjih življenja.

Ob zaključku šest let dolgega projekta (2016 – 2022) so sodelujoče šole in vrtci odgovarjali na vprašanja na vprašanje, kaj si želijo v naslednjih letih za njihov vzgojno-izobraževalni zavod (v nadaljevanju VIZ). Dve leti po zaključku, 2024, pa smo jih vprašali, kaj od projekta NA-MA POTI se je v njihovi pedagoški praksi obdržalo in kaj od tistega, kar se ni obdržalo, si želijo, da bi se ponovno obudilo v njihovem kolektivu.

V prispevku predstavljamo odgovore na zastavljena vprašanja in jih primerjamo glede na tri kategorije: vrsta VIZ (vrtec, osnovna ali srednja šola); vloga VIZ v projektu (razvojni ali implementacijski zavod) ter glede na vsebinska področja, ki smo jih v projektu razvijali. Iz odgovorov podanih leta 2022 razberemo, da so želeli nadaljevati z izvajanjem in nadgradnjo razvitih dejavnosti v projektu na področju vseh treh pismenosti, pri čemer so izpostavili pomen načrtnega in kontinuiranega dela v šoli oz. vrtcu, kar so potrdili tudi odgovori pridobljeni leta 2024.

Spodbujanje kritičnega mišljenja, krepitev pozitivnega odnosa do učenja naravoslovja in matematike, sodelovanje med strokovnimi delavci in kolegialne hospitacije so bili izpostavljeni tako ob zaključku in kot tudi dve leti po zaključku projekta.

Matematična pismenost kot temelj sodobnega življenja

Suzana Šapek

Matematika je pomemben del človeškega življenja, saj je že od nekdaj vplivala na gospodarski, kulturni ter tehnološki napredek družbe. V projektnem tednu, kjer je pouk potekal drugače kot pri klasičnem pouku, smo s skupino dijakov poglobljeno raziskali, kako se matematika prepleta z vsakdanjim življenjem. Za dijake je matematika pogosto dojeta kot abstraktna, zahtevna in nepovezana z vsakdanjim življenjem. Cilj je bil dijakom približati matematiko, ugotoviti njeno vsestransko uporabnost v vsakodnevnih situacijah ter poklicnem življenju, spodbuditi kritično razmišljanje o prisotnosti in vlogi matematike v sodobni družbi ter povečati motivacijo za učenje matematike, s poudarkom na njenem vplivu na tehnološki napredek in poklicne možnosti. Dijaki so v sklopu projektnega tedna analizirali svoje dnevne aktivnosti. Ugotovili so, da nas matematika spremlja skozi ves dan, od trenutka, ko se zbudimo. Uporabljajo jo za načrtovanje časa za različna opravila, da lahko učinkoviteje organizirajo svoj urnik. Pri nakupovanju primerjajo cene izdelkov, izračunavajo popuste in končne stroške, da sprejmejo najboljšo odločitev glede nakupa. V športu spremljajo svoje dosežke, štejejo gole, koše in spremljajo napredek pri treningih. Pri kuhanju preračunavajo količine sestavin glede na število porcij. Preučili smo tudi pomen matematike v različnih poklicih, kot so inženirstvo, gradbeništvo, medicina, ekonomija in znanost. Dijaki so ugotovili, da brez matematičnega znanja sodobna tehnologija, kot so telefoni in računalniki, ne bi obstajala. Najdemo jo vsepovsod, le da je včasih zakrita. V tem tednu je večina dijakov spoznala, da se vede ali nevede srečujemo z njo vsak dan. Prisotna je v našem vsakdanjem življenju.

V projektnem tednu so dijaki dojeli, da je matematika mnogo več kot le šolski predmet – je osnova, ki poganja napredek družbe in vsakdanje življenje. S poudarjanjem praktičnih vidikov in vključevanjem dijakov v analizo realnih situacij je bil dosežen cilj povečanja njihovega zanimanja za matematiko. Ugotovili so, da je projektno delo izboljšalo njihovo zavedanje o pomembnosti matematike v življenju in poklicu.

Razvoj finančne pismenosti v vrtcu skozi igro Trgovina

Tanja Krajnc

Finančna pismenost je ključna veščina, ki jo je pomembno razvijati že v zgodnjem otroštvu. V vrtcu smo jo uvajali skozi igro "trgovina", ki otrokom omogoča spoznavanje osnovnih finančnih pojmov, kot so vrednost denarja, pomen varčevanja in načrtovanje proračuna. Otroci so pri igri prevzemali vloge kupcev, prodajalcev in blagajnikov ter uporabljali igralni denar in kartice z izdelki. Dejavnosti so bile zasnovane tako, da so otroci skozi igro razumeli razliko med potrebami in željami ter se učili prepoznati izdelke, ki so v določenih situacijah nujni, in tiste, ki so le želje. Pri načrtovanju nakupov so primerjali izdelke glede na ceno in pomembnost ter upravljali omejen proračun, kar jih je spodbujalo k premišljenim odločitvam.

Evalvacija dejavnosti je pokazala, da so otroci uspešno usvojili osnovne finančne pojme in razvili občutek za odgovorno ravnanje z denarjem. Razumeli so, da denar ni neomejen in da je treba pri nakupih pazljivo načrtovati. Poleg tega so razvijali socialne in matematične veščine, kot so računanje, pogajanje in sodelovanje pri reševanju problemov. Igra trgovine se je izkazala kot učinkovita metoda za zgodnje uvajanje finančne pismenosti, saj otroci na zabaven in praktičen način pridobivajo znanja, ki jim bodo koristila v odrasli dobi. V prihodnje načrtujemo nadgradnjo dejavnosti z vključitvijo skupinskih projektov, kjer bodo otroci svoje finančne veščine uporabljali za reševanje konkretnih nalog in izzivov.

Prilagajanje matematičnih gradiv za razvoj pismenosti slepih učencev in dijakov

Anja Ponikvar

Učbeniki in gradiva, ki jih učenci uporabljajo pri pouku, imajo velik pomen pri razvoju različnih oblik pismenosti. Pri pouku matematike je poudarek na razvoju matematične pismenosti, ki jo učenci razvijajo na več načinov in z različnimi tipi nalog. Pri tem gre tako za razumevanje matematičnih zapisov, postopkov, uporabo terminologije kot za uporabo matematičnih znanj v življenjskih situacijah. Za slepe učence je pri tem ključno, da imajo gradiva prilagojena na način, ki jim nudi enake možnosti za razvoj matematične pismenosti, kot jih imajo videči vrstniki. Gradiva, ki niso prilagojena za slepe učence, so za njih neberljiva in jih postavljajo v neenakopraven položaj, saj tako ne morejo pridobiti dovolj izkušenj z reševanjem različnih tipov matematičnih nalog. Oblika matematičnega zapisa se razlikuje od zapisa za videče vrstnike. V prvi triadi učenec dela z gradivi, prilagojenimi v brajico. Prilagojeni so tudi določeni postopki, ki jih mora učenec usvojiti za dosego posameznih učnih ciljev. V drugi triadi se postopno preide na uporabo digitalnih gradiv, ki so prilagojena z linearnim matematičnim zapisom. Zapis je oblikovan v linearni obliki, kar omogoča slepemu učencu, da ga lahko prebere na brajevem zaslonu. Zapisi sledijo matematični terminologiji, tako se slepi učenci posvetijo razumevanju matematičnih vsebin in lažje sledijo razlagi. Pri tem uporabljajo informacijsko komunikacijsko tehnologijo, prilagojeno za slepe učence, kar vpliva na razvoj digitalne pismenosti. Pomembno je, da prilagojeni zapis poznajo tudi učitelji in strokovni delavci, ki učenca poučujejo. Samo verbalno podajanje navodil in poslušanje razlage ni dovolj za uspešno razumevanje matematičnih konceptov in vsebin. Nujna so tudi ustrezno prilagojena gradiva, kar od učitelja zahteva dodatna znanja. Ta je mogoče pridobiti ob podpori ravnatelja, ki učitelju omogoči izobraževanje s področja prilagajanja gradiv in sodelovanje z učitelji dodatne strokovne pomoči z znanjem s področja tiflopedagogike. Tako je mogoče ustvariti pogoje za razvoj matematične pismenosti slepih učencev in dijakov.

Ustvarjanje temeljev za razvoj veščin in pismenosti s projektoma Branje nas bogati ter Z ustvarjalnostjo in inovativnostjo do podjetnosti

Vesna Breznik

Živimo v svetu nenehnih hitrih globalnih sprememb na vseh področjih, katerim moramo slediti tudi v šolstvu. Kljub nenehnemu prilagajanju, vpeljavi novih didaktičnih metod in oblik dela, nadgrajevanju vsebin in ciljev se nenehno vračamo k spoznanju, kaj je tisto, kar je najpomembnejša zmožnost v življenju vsakega posameznika, zlasti otroka/učenca; kaj je naša odgovornost in dolžnost, ki je hkrati posameznikova vseživljenjska pravica in vrednota – razvijanje posameznikove pismenosti. Vsi strokovni delavci se še kako zavedamo, da je kakršna koli pismenost (tako bralna, matematična, naravoslovna, digitalna, kulturna ...) pomembna zmožnost posameznika, ki omogoča napredek, razvoj, ozaveščanje in ima velik pomen za družbo in njen razvoj.

Zavedamo se, da je zlasti bralna pismenost ključnega pomena za uspešno soočanje z družbenimi izzivi danes in v prihodnosti, saj gre za temeljno kompetenco, ki jo potrebujemo vsi in ki je pomembna za našo učno in poklicno uspešnost.

Ob tem zavedanju je nastal naš šolski projekt »Branje nas bogati«, ki pa se je z roko v roki povezal s projektom Spirit Slovenija »Z ustvarjalnostjo in inovativnostjo do podjetnosti«. Skozi omenjena projekta smo učence kreativno vodili, usmerjali, ustvarjali pogoje za njihovo samostojno pridobivanje veščin in spretnosti ter jim na takšen način ustvarjali pogoje za razvijanje različnih vrst pismenosti. Rezultat povezanosti obeh projektov je bila namreč izdana avtorska dvojezična slikanica dveh učencev z avtorskimi ilustracijami (rezultat šolskega literarnega in likovnega natečaja) ter izgradnja gledališkega odra. Projekt Spirit Slovenija namreč temelji na metodi Canvas, ki nenazadnje združuje elemente različnih vrst pismenosti. Omenjeni projekt smo nadgradili še z medgeneracijskim sodelovanjem pri izdelavi učilnice na prostem, knjižnice na prostem ter bralnih kotičkov po šoli.

Metode dela pri tujem jeziku, ki izboljšujejo dijakovo pismenost in zmožnost komuniciranja v sodobni družbi

Simona Diklič

Pismenost v maternem ali tujem jeziku je ena izmed temeljnih sposobnosti posameznika, ki mu omogoča uspešno vključevanje v sodobno družbo. Le-ta predstavlja osrednjo kompetenco pri učenju jezika (maternega in tujega), ki vpliva na dijaka pri razumevanju in tvorjenju različnih vrst besedil. V srednji šoli se dijake v skladu z učnim načrtom in nacionalno strategijo za razvoj pismenosti navaja na ustrezno pisno in ustno izražanje, kritično mišljenje in smiselno uporabo digitalnih orodij; takšna znanja in veščine omogočajo posamezniku učinkovito medosebno komunikacijo v različnih socialnih kontekstih, od formalnih poslovnih do neformalnih osebnih okolij.

V sodobnem izobraževalnem okolju je naloga učitelja maternega in tujega jezika, da skozi strukturirane metode spodbuja dijake k razvoju veščin komunikacije, razvija sposobnost analize, sinteze in interpretacije informacij.

Praktični del članka predstavi različne metode poučevanja angleščine, ki temeljijo na aktivnih in sodelovalnih tehnikah, kot so samostojne predstavitve strokovnih in splošnih tem v PowerPointu, skupinske razprave, igra vlog, pisanje esejev in analiza besedil.

Poudarek je tudi na uporabi digitalnih orodij in platform, ki dijakom omogočajo bolj interaktiven pristop do učnih vsebin. Interaktivna metoda poučevanja z avdiovizualnimi sredstvi in digitalnimi orodji omogoča dinamično in ustvarjalno učenje. Dijaki s pomočjo interneta in kvalitetnih videoposnetkov platforme YouTube vidijo in poslušajo naravne govorce, pri čemer pridobijo tudi širša znanja, ki jih uporabijo kot tematske ideje pri svoji komunikaciji, izboljšajo besedišče in izgovorjavo; ChatGPT pomaga pri raziskovanju tem in spodbudi kreativnost, jezikovne spretnosti; aplikacija Tik Tok da zanimive in spodbudne ideje za pripravo lastnega vloga v angleščini; Google Search omogoča pridobivanje ustreznih besed (sinonimi, antonimi) ter pravilno izgovorjavo in naglas; Grammarly je aplikacija, ki dijaku omogoča samostojen pregled slovničnih napak ...

Interaktivna metoda z uporabo avdiovizualnih sredstev in digitalnih orodij je ključna za izboljšanje komunikacijskih spretnosti v tujem jeziku; dijaku omogoča, da se poglobi v jezik na več ravneh – več senzorično učenje, personalizacija učenja, samostojno učenje, praktična raba jezika in krepitev samozavesti pri komuniciranju.

Usmerjanje dijakov k boljšemu razumevanju jezika skozi različne metode in pristope ter vzpostavitev spodbudnega učnega okolja s smiselno uporabo sodobnih digitalnih orodij daje možnost dijakom, da pridobijo ključne jezikovne kompetence, ki jim bodo koristile tako v šolskem kot v širšem družbenem okolju.

Branje z raziskovanjem

Mojca Lipužič Moravec

Trajnost znanja in poglobljeno razumevanje prebranega me je vedno vodilo k temu, da v pouk književnosti vnašam najrazličnejše metode, s katerimi lahko trdim, da je znanje učencev usvojeno in poglobljeno z razumevanjem na več ravneh: medpredmetno, medgeneracijsko in podkrepljeno s spoznavanjem lastnih korenin in vse to v povezavi z obravnavo obvezne učne vsebine ob branju slovenskih klasikov: Franceta Bevka, Prežihovega Voranca, Toneta Partljiča, Frana S. Finžgarja, Cirila Kosmača, Ivana Tavčarja, Ivana Cankarja ... V pouk književnosti sem skozi leta vnesla zapisovanje spominskih pripovedi, ki so nastajale na teme, s katerimi smo se srečevali ob branju zgoraj omenjenih avtorjev, saj sem opažala, da je branje in razumevanje prebranega za učence zelo težko. Pri pouku smo gostili pripovedovalce, zapisovali spominske pripovedi, ki so bile podlaga za šolsko literarno glasilo in iz katerih so nastale raziskovalne naloge. Delo smo nadgradili z mednarodnimi eTwinning projekti, lastnimi vseslovenskimi natečaji, občinskimi prireditvami ob pomembnih jubilejih, gledališkimi nastopi, posneli smo številne radijske oddaje, dokumentarne filme, sodelovali pri izdaji knjige v knjižni zbirki Glasovi, kulturni spomenik Bolnica Franja pa je z našo pomočjo prejel znak Evropske kulturne dediščine in ga tudi ohranja. Smo prejemniki petih priznanj za najboljše osnovnošolsko literarno glasilo, z raziskovalnimi nalogami smo prejeli eno zlato in dve srebrni državni priznanji (ZOTKS), smo zelo pomemben deležnik pri oblikovanju Bevkovih dni in organizatorji svetovnega natečaja v pisanju otroške haiku poezije pod okriljem JAL fundacije na Japonskem. Znanje v šolskem okolju lahko merimo na dva načina, rezultati znanja so lahko merljivi, a so veliko bolj pomembni tisti, ki se jih meriti ne da in so grajeni na vrednotah. Moje videnje poučevanja je precej bolj nagnjeno k drugemu vidiku, ko učitelj ne bo meril in »ocenjeval«, temveč bo navduševal, postal bo mentor. Znanje skozi življenje lahko dobimo tudi sami, a nekdo nas mora naučiti, kako in kje ga iskati.

Primerjava razvoja pismenosti pri učencih s tipičnim razvojem in učencih s slepoto

Janja Hrastovšek

Razvoj branja in pisanja je kompleksen proces, ki zahteva razvoj fizičnih, kognitivnih in jezikovnih sposobnosti. V prispevku bomo raziskali razlike in podobnosti med opismenjevanjem učencev s tipičnim razvojem in učencev s slepoto. Zaradi omejitev v obsegu in raznolikosti izkušenj, ki jih imajo učenci s slepoto, se razlike med skupinama pričnejo že v procesu porajajoče se pismenosti. Raziskovanje je obsegalo pregled člankov na temo opismenjevanja, iskanje značilnosti in ključnih področij opismenjevanja. Pri obeh skupinah so ključnega pomena za uspešnost procesa: a) učno in podporno okolje; b) govorno-jezikovne spretnosti; c) razvoj slušnega razločevanja in razčlenjevanja; č) razvoj orientacije; d) čustveno-motivacijski dejavniki. Najbolj očitne razlike so naslednje: a) senzorni kanal – na eni strani vidno zaznavanje in razčlenjevanje ter razvoj vidnih funkcij ter na drugi strani tipno zaznavanje in razvoj taktilnih funkcij; b) razvoj motorike, ki pri otrocih s tipičnim razvojem zahteva razvoj grobomotoričnih in finomotoričnih spretnosti za pisanje in razvoj okulomotorike za branje, pri otrocih s slepoto pa razvoj motoričnih sposobnosti, kot so moč v prstih, rotacijski gib, diferencirana raba in primerna pozicija prstov za pisanje ter lahek dotik, bilateralna raba rok in sposobnost sledenja za branje; c) vrstni red formalnega spoznavanja črk; č) pripomočki – za učence s tipičnim razvojem uporabljamo različna pisala, grafomotorične vaje idr., za učence s slepoto potrebujemo pripomočke in materiale za urjenje predstave in orientacije v brajevi celici, material za razvoj taktilne občutljivosti, brajev pisalni stroj idr.; d) čas – razvoj večine področij pri učencih s slepoto poteka dlje časa, zahteva več ponovitev in poseben pristop k učenju, zato z opismenjevanjem začnemo že pred vstopom v šolo.

Pregled raziskav in izkušnje iz prakse kažejo na to, da med skupinama obstaja kar nekaj razlik v procesu opismenjevanja. S prilagoditvijo učnih materialov, večjo dostopnostjo gradiv in zagotavljanjem sistematične podpore lahko učenci s slepoto dosežejo primerljivo raven pismenosti kot njihovi vrstniki.

Vloga pouka likovne umetnosti v osnovni šoli pri razvijanju likovne pismenosti

Jože Božiček

Šola ima ključno vlogo pri razvijanju pismenosti učencev, saj je pismenost temelj za uspešno učenje. Pismenost pa ni zgolj poznavanje pisave, branje besedil in njihovo razumevanje, ampak jo lahko razumemo tudi širše. Kot likovni pedagog se zato osredotočam na pismenost in njen razvoj pri učencih na področju likovnega jezika.

Pri tem ne mislim zgolj na likovni jezik kot sredstvo za likovno izražanje (kar je v kurikulumu likovne umetnosti najbolj poudarjeno), temveč ga obravnavam kot univerzalni in vseprisotni način vizualnega sporazumevanja na različnih področjih življenja, saj presega okvire posameznega jezika. Pouk likovne umetnosti v tem smislu ni le izražanje čustev in občutkov z likovnimi sredstvi, temveč je tudi razvijanje poznavanja in razumevanja likovnega (vizualnega) jezika, kar pomeni pismenost na tem področju. Učence zato želim usmeriti v razumevanje in prepoznavanje vizualnih sporočil, s katerimi je naše kulturno okolje preplavljeno. Vse to pa temelji na poznavanju in razumevanju likovnih prvin in zakonitosti.

V prispevku nameravam prikazati, kako lahko s pomočjo primerov, kot so prometni znaki (učenci jih spoznajo pri opravljanju kolesarskega izpita v 5. razredu), simboli za nevarne snovi (pouk kemije), simboli za varnost pri delu (pouk tehnike in tehnologije) ter s primeri drugih znakov in simbolov iz vsakdanjega življenja, likovni jezik (predvsem pa njegovo uporabo) razumljivo in jasno predstavim učencem. Prikazal bom tudi, kako pri pouku likovne umetnosti opisano vključujem v obravnavo vsebin, kot so barvna teorija (nasprotja, čistost barv), kompozicija, oblika, velikost, smer in podobno. Poznavanje likovne govorice je pomemben del tako likovne kot splošne pismenosti, saj učencem omogoča učinkovito delovanje v okolju, v katerem živimo. Učenci se pri obravnavi teh vsebin začnejo zavedati, da imajo likovne zakonitosti smisel in pomen na mnogih področjih življenja, ker živimo v svetu polnem vidnih sporočil.

Razvijanje večplastne pismenosti v prvi triadi: vloga glasbe in dodatnih dejavnosti

Natalija Prednik Burič

Pismenost je ključnega pomena za uspešno komunikacijo, vključevanje v družbo in kakovostno življenje posameznika. Danes obsega več kot le bralne, pisne in računske spretnosti, saj vključuje tudi matematično, logično, gibalno, socialno, medijsko in digitalno pismenost, ki so nepogrešljive za sodobnega posameznika. Učitelji razrednega pouka imamo pri razvijanju teh različnih vrst pismenosti pomembno vlogo, saj ustvarjamo temelje, na katerih otroci gradijo svoje znanje in veščine za prihodnost.

Glasba se je izkazala kot eno izmed najbolj učinkovitih orodij za spodbujanje različnih vrst pismenosti. Glasbene dejavnosti, kot so petje, igranje ritmičnih instrumentov, ples in ustvarjanje pesmi, ponujajo priložnosti za povezovanje čustvenega, kognitivnega in socialnega vidika učenja. Poleg tega glasba spodbuja ustvarjalnost, izboljšuje pomnjenje ter krepi sodelovanje in veselje do učenja. Glasbene dejavnosti so odlično sredstvo za razvijanje jezikovne, ritmične, logične in socialne pismenosti.

Naš pristop temelji na dveh ključnih komponentah. Prva vključuje glasbo kot orodje za integracijo različnih vrst pismenosti. Druga komponenta pa vključuje dodatne dejavnosti, kot so reševanje logičnih nalog, ples, uporaba medijskih in digitalnih orodij ter timske aktivnosti, ki spodbujajo razumevanje, komunikacijo in kreativnost. Opazovanje in spremljanje učencev je pokazalo, da ta kombinacija metod pozitivno vpliva na razvoj več vrst pismenosti ter omogoča večjo samostojnost in aktivno sodelovanje učencev.

Pismenost ni le ključ do znanja, temveč tudi do boljšega razumevanja sebe in sveta okoli nas. Glasba in dodatne dejavnosti učencem ponujajo celovito izkušnjo učenja, ki presega tradicionalne metode poučevanja. Takšen pristop otrokom omogoča, da razvijajo ne le kognitivne sposobnosti, temveč tudi čustveno inteligenco, socialne veščine in ustvarjalnost, kar je nepogrešljivo za njihovo prihodnost.

Skladno z nacionalnimi cilji za razvoj pismenosti ta pristop omogoča učencem pridobivanje ključnih veščin za uspešno vključevanje v družbo in nadaljnje izobraževanje. Poleg tega učence spodbuja k radovednosti, samozavesti in odgovornosti za lastno učenje, kar prispeva k oblikovanju aktivnih in kompetentnih posameznikov, pripravljenih na izzive sodobnega sveta.

Gibalna pismenost kot preplet čustvenega, socialnega, miselnega in telesnega področja

Špela Bergoč, Polona Klopčič, Nives Markun Puhan, dr. Matej Plevnik

Gibalna pismenost je ključna za kakovostno življenje v sodobni družbi, saj vključuje sposobnost nadzorovanja telesa in gibanja ter omogoča posamezniku učinkovito prilagajanje različnim situacijam in okoljem. Ima pomembno vlogo pri ohranjanju zdravega in aktivnega življenjskega sloga, kar neposredno vpliva na splošno dobro počutje in kakovost življenja. Gibalna pismenost je temelj za razvoj drugih vrst pismenosti, saj vpliva na telesno, kognitivno, socialno in čustveno področje posameznika. Omogoča optimalen razvoj gibalnih sposobnosti, telesne zmogljivosti in celostnega zdravja. Gibanje neposredno vpliva na delovanje možganov, učne procese in razvoj miselnih sposobnosti. Skozi različne gibalne/športne dejavnosti v skupini posameznik razvija komunikacijske veščine, sodelovanje in empatijo, kar pozitivno vpliva na socialne odnose. Prav tako gibanje in telesna dejavnost prispevata k boljšemu obvladovanju čustev, višji samozavedi in splošnemu dobremu počutju. Zato jo je, skladno z razvojnimi značilnostmi človeka, smiselno začeti razvijati pred bralno, matematično, naravoslovno, digitalno in drugimi pismenostmi. V predlogu novega učnega načrta za predmet šport in športno vzgojo je gibalna pismenost osrednji temelj izobraževalnega programa skozi celotno vertikalno. Program je zasnovan tako, da se telesni, gibalni, senzorni, kognitivni, čustveni in socialni razvojni procesi medsebojno prepletajo in dopolnjujejo, s čimer podpirajo celostni razvoj posameznika in omogočajo lažje usvajanje znanja na drugih področjih. Namen predmeta šport in športna vzgoja je usvajanje in ohranjanje gibalnega/športnega znanja, razvoj gibalnih sposobnosti in spretnosti ter oblikovanje telesnih značilnosti. Učitelj z ustvarjanjem varnega in spodbudnega učnega okolja ter izborom ustreznih didaktičnih strategij, učnih oblik in metod podpira učenca oziroma dijaka pri razvijanju prečnih veščin (npr. ustvarjalnost, kritično mišljenje, sodelovanje, komunikacija, samoregulacija, prilagodljivost) ter oblikovanju osebnostnih lastnosti (npr. odločnost, vztrajnost, iznajdljivost, zbranost). Gibalna pismenost torej ni le temelj za telesni in gibalni razvoj, temveč pomemben dejavnik za kognitivno, socialno in čustveno rast. Ker ima dolgoročne pozitivne učinke na zdravje, dobro počutje in osebnostno rast, je ključno, da postane sestavni del izobraževalnega programa. To vključuje kakovosten pouk športa in športne vzgoje, spodbujanje razumevanja pomena gibalne pismenosti med učitelji, učenci in dijaki, vključevanje vseh otrok in mladostnikov v različne gibalne in športne dejavnosti ter uporabo inovativnih pristopov, kot so poučevanje z gibanjem, pouk na prostem, uporaba digitalne tehnologije idr. Le z vključevanjem gibalne pismenosti v šolski sistem lahko zagotovimo, da bodo mladi usvojili temeljne spretnosti in sposobnosti, ki so potrebne za uspešno in zdravo življenje v sodobni družbi.

Razvoj digitalne transformacije in digitalnih kompetenc v programu Erasmus+ ter vloga vodij organizacij

Dr. Fani Nolimal, Urška Šraj

Prispevek temelji na ugotovitvah nacionalne raziskave Ekosistem razvoja digitalne transformacije in digitalnih kompetenc v programu Erasmus+, ki smo jo opravili v letih 2022–2023 v istoimenskem mednarodnem projektu, v katerem poleg slovenske agencije Cmeplus sodeluje še šest drugih tovrstnih evropskih nacionalnih agencij.

Namen raziskave je bil odgovoriti na raziskovalno vprašanje, kako Erasmus+ program vpliva na razvoj digitalne transformacije sodelujočih organizacij in na razvoj digitalnih kompetenc koordinatorjev programa. To smo preučevali v okviru štirih raziskovalnih ciljev: 1. analizirati nacionalni kontekst razvoja digitalne transformacije in digitalnih kompetenc v Sloveniji; 2. oceniti vpliv programa Erasmus+ na digitalno transformacijo sodelujočih organizacij; 3. analizirati razvoj digitalnih kompetenc med zaposlenimi in 4. oblikovati zaključke ter priporočila za nacionalni sistem in nacionalno agencijo CMEPIUS.

V pričujočem prispevku se osredotočamo na drugi in tretji raziskovalni cilj, pri čemer smo, tako v teoretičnem, kot empiričnem delu, posebej preučevali tudi vlogo vodij sodelujočih organizacij pri tovrstnem razvoju. Pri zbiranju ugotovitev smo uporabili kvalitativne in kvantitativne raziskovalne metode. Kvantitativni empirični podatki so bili obdelani s programom SPSS, izračunane so bile frekvenčne in odstotne porazdelitve, variance, standardni odkloni, hi-kvadrat preizkusi, F-preizkusi. Empirične ugotovitve kažejo, da sodelujoče organizacije zaznavajo velik vpliv Erasmus+ programa na razvoj digitalne transformacije in digitalnih kompetenc, še posebej v projektih strateškega partnerstva KA2. Ugotovili smo velike razlike med sodelujočimi organizacijami tako v stopnji dosežene digitalne transformacije, kot tudi v doseženih indeksih digitalnih kompetenc koordinatorjev, ki temeljijo na enotnem evropskem kompetenčnem okviru DigComp in odražajo raven digitalne pismenosti na področjih informacijske in podatkovne pismenosti, komunikacije in sodelovanja ter ustvarjanja digitalnih vsebin. Vrednosti indeksov kažejo, da se raven digitalne pismenosti koordinatorjev po vertikali izobraževanja izboljšuje in da so pri tovrstnem razvoju v prednosti organizacije s sodobno digitalno opremo, katerih vodje razvijajo digitalno kulturo organizacije in s svojim načinom vodenja ter uporabo digitalnih tehnologij izkazujejo visoko raven digitalne pismenosti.

Učinki rabe sodobnih tehnologij v kontekstu pojasnjevanja dosežkov na področju bralne in matematične pismenosti: raziskava PISA 2022

Dr. Klaudija Šterman Ivančič

Zadnji podatki raziskave PISA 2022 so pokazali upad na področju bralne in matematične pismenosti slovenskih 15-letnikov, kjer so le-ti dosegli najnižji povprečni dosežek od začetka sodelovanja Slovenije v raziskavi. V iskanju odgovora na omenjeno stanje se ob hitrem razvoju digitalne tehnologije in vse večjega povezovanja digitalnih virov s procesom poučevanja in učenja, zastavlja pomembno vprašanje o vlogi različne rabe digitalnih virov s strani dijakov in dijakinj pri pojasnjevanju omenjenih dosežkov iz matematike in branja. V študiji smo želeli s sekundarnimi analizami podatkov na reprezentativnem vzorcu 5591 dijakov in dijakinj, starih 15 let, preučiti, v kolikšni meri dijaki in dijakinje iz različnih srednješolskih izobraževalnih programov v Sloveniji poročajo o razpoložljivosti in uporabi digitalnih virov za učenje in prosti čas v šoli in izven nje in kateri vidiki uporabe digitalnih virov značilno napovedujejo dosežke iz matematike in branja. Rezultati kažejo, da se pri pojasnjevanju dosežkov v programih splošne gimnazije kot pomembnejša kaže bolj učinkovita in načrtna uporaba digitalnih virov za učenje izven šole, v programih srednjega poklicnega izobraževanja pa uporaba digitalnih virov s strani dijakov in dijakinj ter profesorjev pri pouku. Tako na dosežke iz matematike kot iz branja v vseh izobraževalnih programih najbolj negativno učinkuje pogosta raba digitalnih virov v prostem času, ki ni v izobraževalne namene. Z vidika vodenja vzgojno-izobraževalnih zavodov in praks profesorjev se kot pomembno kaže spodbujanje učinkovite in smiselne uporabe digitalnih virov v izobraževalne namene pri učno šibkejših dijakih in dijakinjah in spodbujanje programov stalnega ozaveščanja o negativnih učinkih prekomerne uporabe digitalnih virov v prostem času na učne dosežke v vseh srednješolskih izobraževalnih programih.

Izzivi vodenja pri spremljanju pismenosti v podporo razvojni naravnosti zavoda

Tina Pajnik, Sonja Strgar, Petra Krajnc Urbanija

V prispevku je predstavljen proces vzpostavljanja okolja v podporo bralni pismenosti z vidika vodenja na treh osnovnih šolah. Da bi zajeli celoten proces razvijanja bralne pismenosti po vertikalni, smo analizirali šolske dokumente, oblikovali prednostne naloge zavoda in analizirali začetno stanje. Zanimalo nas je, na kakšen način zavod lahko podpre bralno pismenost, kako vodenje podpira uresničitev prednostne naloge in na kakšen način lahko spremljamo napredek v doseganju zastavljenih ciljev. Analiza šolskih dokumentov je pokazala, kako vsaka šola avtonomno razvija svoje mehanizme in pridobiva kvalitativne in kvantitativne podatke, ki omogočajo vpogled v začetno stanje in merjenje napredka v ciklih. Analiza zapisnikov konferenc, aktivov, sveta staršev in sveta zavoda je pokazala, kako strokovni delavci šole uresničujejo prednostne naloge v povezavi z bralno pismenostjo in na kakšne načine lahko ravnatelj vključi člane svetov v razvojno delovanje šole. Če želimo celostno razvijati bralno pismenost na ravni zavoda, potem je pomembno, da zavod pri uresničevanju ciljev vključuje vse deležnike. Z analizo vseh naštetih dokumentov smo pridobili tudi podatke o dosežkih učencev, kar je omogočilo sistematično spremljanje in merjenje napredka. Ker pa bralna pismenost ni zgolj vsebina ali sredstvo za doseganje ciljev, je potrebno nasloviti tudi branje kot vrednoto. V ta namen smo izvedli raziskavo med strokovnimi delavci. Zanimalo nas je, kakšna so stališča in bralne navade učiteljev. Podatke smo pridobili z anonimnim spletnim vprašalnikom, ki je vseboval 26 vprašanj. Odgovori sto strokovnih delavcev s treh osnovnih šol so pokazali, da branje učiteljem predstavlja vrednoto in da veliko časa namenijo motivaciji učencev za branje. Še več, strokovni delavci v večji meri posegajo po tiskanih besedilih, radi debatirajo o prebranem besedilu in radi berejo. Vsi naštetih pridobljeni podatki so nam omogočili analizo stanja, spremljanje napredka, zasledovanje kakovosti in uresničevanje razvojnih nalog šole v podporo bralne pismenosti.

Mnenja strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju o profesionalnem razvoju za poučevanje pismenosti

Dr. Katarina Grom

Razvijanje zahtevnejših ravni pismenosti se začne z zgodnjo in začetno pismenostjo. Ker mednarodni rezultati na področju bralne pismenosti v Sloveniji v zadnjem obdobju niso zadovoljivi (PIRLS 2021 in PISA 2022), smo se v prispevku osredotočili na preučevanje profesionalnega razvoja strokovnih delavcev, ki izvajajo zgodnjo in začetno pismenost. Namen raziskave je bil ugotoviti, kje in koliko se strokovni delavci izobražujejo na tem področju ter kakšne podpore so deležni. Raziskava je temeljila na kvantitativnem raziskovalnem pristopu s kavzalno-eksperimentalno metodo. Na začetku šolskega leta smo z anketnim vprašalnikom zbrali mnenja 55 strokovnih delavcev, vključno z vzgojitelji in učitelji, iz različnih delov Slovenije. Izražena mnenja so se nanašala na število opravljenih izobraževanj, izobraževalno okolje, kjer pridobivajo sodobno znanje, njihovo proaktivnost pri razvijanju pismenosti ter podporo vodstva. Rezultati kažejo, da strokovni delavci med svojo kariero, pri povprečni starosti 44 let, opravijo eno do dve izobraževanju za poučevanje pismenosti. 95 % strokovnih delavcev meni, da bi lahko povečali zavzetost na področju pismenosti. Enak odstotek strokovnih delavcev izraža potrebo po vodeni strokovni podpori, medtem ko jim vodstveni delavci nudijo le delno podporo pri njihovem profesionalnem razvoju. Ugotovitve kažejo, da se smernice na področju pismenosti dopolnjujejo hitreje, kot jim sledijo strokovni delavci. Zavzetost za razvijanje pismenosti bi strokovni delavci zmogli okrepiti, če bi imeli na voljo več podpornih učnih sredstev in večje število dni za profesionalno učenje s strokovnim vodenjem ter bi bili deležni večje podpore ravnateljev. V zaključku smo na podlagi ugotovitev oblikovali priporočila, ki bi okrepila pedagoško prakso na področju pismenosti. Ta se nanašajo na: povečanje števila dni, namenjenih profesionalnemu razvoju; finančno podporo za pridobitev sodobnih učnih sredstev, kar vpliva na kakovostno poučevanje in sodobne oblike dela; povezovanje strokovnih delavcev z raziskovalci za implementacijo sodobnih modelov za dvig pismenosti v začetnem šolskem obdobju ter podporo vodstvenih delavcev pri zavzetosti strokovnih delavcev za udeleževanje v smernicah bralne pismenosti.

Razvijanje socialne pismenosti otrok z okvarami vida

Dr. Mateja Maljevac, Urška Mikolič

Vzgojno – izobraževalno delo se pogosto evalvira in vrednoti s perspektive akademskih dosežkov učencev. Območje vzgojnega delovanja pa se izpostavi predvsem takrat, ko v praksi naletimo na izzive, ki so posledica spleta različnih dejavnikov tako otrok z normativnim razvojem, še posebej pa otrok s posebnimi potrebami. Senzorne ovire, med katere spadajo tudi okvare vida, so lahko vzrok številnim socialno neprilagojenim odzivom na različne socialne situacije. Ko postanejo ti odzivi način delovanja otroka z okvaro vida, ga pogosto vodijo k socialni izoliranosti v odraslosti. Prav področje socialne pismenosti se je izkazalo kot eno izmed najbolj kritičnih področij v okviru razširjenega kurikula oseb z okvaro vida. Na Centru IRIS smo se reševanja problematike lotili načrtno in v mednarodnem timu strokovnih delavcev, predvsem preko različnih projektov. V naši študiji smo empirično raziskali najpogostejše socializacijske izzive, s katerimi se srečujejo osebe z okvaro vida s pomočjo vprašalnikov in poglobljenih intervjujev. Na podlagi rezultatov smo razvili orodja za opazovanje in analizo socialnih spretnosti otrok z okvaro vida, priporočila za poučevanje s praktičnimi prikazi preko video vsebin in programe za poučevanje socialnih spretnosti za strokovne delavce in starše. Vsa gradiva so bila preizkušena in evalvirana na izbrani ciljni populaciji v petih evropskih državah.

Pismenost slepega učenca in njeni izzivi

Tjaša Muršič, Iztok Hrastar

Skozi proces inkluzije v šolstvu se osredotočamo na sposobnosti, potencial in edinstvene kvalitete vsakega otroka z različnimi potrebami. Na nas pedagoških delavcih je, da ozavešimo, prepoznamo koliko in kaj otrok zmore ter kako in v kakšnem obsegu mu lahko nudimo oporo, da bo čim več zmožel. Naš cilj in izziv je prepoznati njegova močna področja in jih s prilagojenimi metodami razvijati in podpirati. Ena izmed specifičnih skupin otrok s posebnimi potrebami, ki so del osnovnošolskega izobraževanja, so tudi slabovidni in slepi otroci. Pismenost slepih učencev ne predstavlja le branje in pisanje. Pismenost vključuje tudi razvoj različnih veščin, ki so nujne za razumevanje sveta in vključevanje v vsakdanje življenje. Ključen dejavnik je razvoj socialnih in komunikacijskih veščin, ki so nujne za uspešno vključevanje v šolsko in družbeno okolje.

Prispevek se dotika več ključnih dejstev. Najpomembnejši je proces opismenjevanja slepega učenca v 1. razredu. Poudarek bo na prilagoditvah in podpornih strategijah, ki omogočajo usvajanje Braillove pisave. Predstavljeni bodo ključni koraki, ki vključujejo najprej razvoj taktilne občutljivosti s pomočjo različnih taktilnih površin, nato spoznavanje Braillove celice ter postopno učenje črk, števil in krajših besed. Pomemben del opismenjevanja predstavljajo prilagojeni didaktični pripomočki, kot so knjige v Braillovi pisavi, taktilne igre, tipni materiali in učne vsebine, ki omogočajo učencu aktivno učenje ter spodbujajo otrokovo samostojnost. Ob vsem tem pa velja izpostaviti izzive, s katerimi se srečujejo učenec, učitelj in starši. Med najpogostejšimi so omejen dostop do prilagojenih materialov, potreba po individualiziranem pristopu ter usklajevanje med šolo, družino in strokovno službo. Ključnega pomena je tudi vloga učitelja (izobraževanje, samoizobraževanje, iniciativnost, izvirnost, kreativnost ...). S sprejetjem odgovornosti za opismenjevanje slepega učenca učitelj omogoči otroku, da ostane v svojem domačem okolju, ob svoji družini. Ta vključujoč pristop oziroma inkluzija preprečuje potrebo po izobraževanju v specializiranih ustanovah, kar ima ključen pomen za otrokovo čustveno stabilnost, socialno povezanost in integracijo v skupnost.

Vidno učenje kot metoda za izboljšanje bralnega razumevanja

Karmen Kržan

Iz podatkov mednarodne raziskave bralne pismenosti PIRLS vemo, da se delež otrok z najvišjimi dosežki pri bralnem razumevanju znižuje, medtem ko delež otrok, ki so pod najnižjim mejnikom, narašča. Kako obrniti ta trend, kako opolnomočiti v bralnem razumevanju otroke s posebnimi potrebami in otroke, ki govorijo drug materni jezik? Bralno razumevanje je namreč zgolj eden od gradnikov bralne pismenosti. Predhodniki bralnega razumevanja so med drugim tudi govor, glasovno zavedanje, tekoče branje, besedišče in motiviranost za branje. Razvoj bralnega razumevanja je proces in poteka po več ravneh, zato je ključna vloga učitelja, da prepozna učenčevo raven razumevanja in temu prilagodi strategije poučevanja.

Pri delu z učenci, ki imajo primanjkljaje pri branju in razumevanju slovenskega jezika, sem uvedla učenje bralnega razumevanja preko vidnega učenja in sprotne spremljanja napredka. Potek poučevanja poteka v več stopnjah: 1. diagnostika predznanja—določitev na kateri ravni razumevanja je učenec; 2. merila za spremljanje napredka učenca—učna pot z ravnmi razumevanja; 3. dokazi o znanju—prilagajanje vaj za posamezno raven razumevanja; 4. vidna povratna informacija—analiza napredka glede na merila; 5. načrtovanje nadaljnjega učenja—kaj in kako bom vadil. Brez vidnih korakov je delo z besedilom za učence s primanjkljaji pogosto abstraktno in zelo težko. Ne vedo, kaj se od njih pričakuje, niti ne prepoznajo svojega napredka. Vidni pristop odpravi te ovire. Učenec razume, kateri koraki ga vodijo do cilja, kar ga tudi bolj motivira za delo z besedilom. Ker je namen vaj jasen, se izboljšuje tudi sposobnost samouravnavanja učenja. Zna opisati, kaj zna in česa še ne ter kako bo dosegel naslednji korak.

Ta oblika poučevanja ni uporabna le za učence s posebnimi potrebami, ampak je primerna za vse učence na razredni stopnji. Spodbuja funkcionalno pismenost in dolgoročno gradi temelje bralne pismenosti, kamor sodi bralno razumevanje.

Dobre prakse spodbujanja motivacije za branje in krepitev bralne pismenosti pri najstnikih v tretji triadi osnovne šole

Irena Senčar

Bralna pismenost je stalno razvijajoča se zmožnost posameznika/posameznice za razumevanje, kritično vrednotenje in uporabo pisnih informacij. Eden njenih ključnih gradnikov je motivacija za branje. Le-ta v obdobju najstništva upade, kar premo sorazmerno vodi k slabši bralni kulturi. Obravnavana ciljna skupina (najstniki) pa je obenem znana po tem, da jo je težko pridobiti, saj je to faza uporništva in zanikanja avtoritete. Težava ali izziv? Pomen bralne kulture je izreden, a učencem jo moramo približati na nevsiljiv način, sicer dosežemo ravno nasprotni učinek – oblikovati je potrebno okolje, ki spodbuja motivacijo za branje in razvoj vseh vrst pismenosti. Moje izhodišče je bila prenova učilnice za slovenski jezik, z željo, da bi ta učencem ponudila spodbudno in prijetno delovno okolje, hkrati pa prostor, kjer bi se z veseljem zadrževali. Kot primer dobre prakse pa izpostavljam knjižni kviz, katerega namen ni toliko v poglobljenem branju kot v spodbudi k temu, da učenci primejo knjigo v roke, jo prelistajo, pokukajo v kolofon, se pogovarjajo in na ta način premagajo odpor, sprevidijo, da knjiga ne grize. Kviz se predstavlja s kretnjo – manj tega (gib roke oz. prsta za »scrolanje« po zaslonu) in več tega (ponazoritev listanja knjige) ter z ustreznim izborom gradiva, aktualnimi mesečnimi temami in nagradami pri najstnikih pomaga ustvarjati pozitivno mnenje in naklonjenost bralni kulturi.

Od digitalne pismenosti do digitalnega državljanstva: priprava učencev na digitalno dobo

Mag. Andreja Čuk

Mladi danes odraščajo (tudi) v digitalnem svetu, zato je pomembno, da v vzgojno-izobraževalnem procesu razvijajo digitalno pismenost, ki je ključnega pomena za njihovo pripravo na življenje in delo v digitalni družbi. Digitalizacija izobraževanja ne pomeni le tehnološke posodobitve, temveč celovito spremembo učnega procesa. Digitalne aplikacije in storitve omogočajo večjo nazornost snovi, podpirajo sodelovalno učenje, spremljanje napredka ter diferenciacijo in individualizacijo pouka. Prav tako lahko zmanjšujejo neenakosti v izobraževanju, saj omogočajo dostop do učnih virov in orodij za vse učence. Digitalne tehnologije izboljšujejo kakovost izobraževanja in razvijajo kompetence 21. stoletja, kot so kritično mišljenje, reševanje problemov, sodelovanje ter medijska in informacijska pismenost.

Digitalna pismenost vključuje sposobnost iskanja, uporabe in ustvarjanja informacij na spletu na smiseln in uporaben način. To pomeni, da posameznik ne le zna uporabljati digitalna orodja, ampak tudi razume omejitve in nevarnosti, ki jih prinaša uporaba tehnologije. Zato so sestavni del digitalne pismenosti preventivni ukrepi za varno uporabo tehnologije.

Digitalno državljanstvo je tesno povezano z digitalno pismenostjo, saj nadgrajuje osnovne digitalne veščine z etičnimi in družbenimi vidiki uporabe tehnologije. Vključuje odgovorno, etično in zavestno udejstvovanje posameznika v digitalnem prostoru. Kompetence digitalnega državljanstva obsegajo medijsko in informacijsko pismenost, varnost na spletu, spoštovanje zasebnosti ter aktivno in vključujoče sodelovanje v digitalnih skupnostih.

Ključno vlogo pri razvoju digitalnega izobraževanja imajo učitelji in ravnatelji, ki morajo pridobiti nova znanja in pristope za poučevanje v digitalnem svetu. Pomembno je, da sodelavce spodbujajo k stalnemu usposabljanju, mreženju za medsebojno podporo ter izmenjavo izkušenj in dobrih praks. Digitalno izobraževanje zahteva sodelovanje različnih deležnikov, vključno s starši, lokalno skupnostjo, podjetji in fakultetami. Digitalna pismenost v izobraževanju je nujna za pripravo učencev na izzive in priložnosti digitalne dobe, hkrati pa prispeva k bolj enakopravnemu in kakovostnemu izobraževalnemu sistemu. V prispevku bomo izpostavili različne možnosti razvijanja digitalnega državljanstva pri učečih se v vzgojno-izobraževalnem procesu.

Digitalna pismenost pri učencih: orodja, metode in vloga učitelja

Simon Grižonič

V digitalno prepleteni družbi postaja pismenost večplastna zmožnost, ki presega tradicionalne okvirje branja in pisanja. Učenje preko digitalnih medijev, kot so video vodiči in digitalne knjige z razširjenimi vsebinami, odpira nove možnosti za vzdrževanje in nadgrajevanje znanja. Učitelji so ključni pri oblikovanju učnih okolij, ki spodbujajo uporabo teh orodij, hkrati pa ohranjajo ravnovesje med tehnološkimi in klasičnimi metodami.

Kljub vseprisotnosti digitalnih tehnologij se srečujemo s pomanjkanjem strategij za učinkovito integracijo digitalnih gradiv v pouk. Poleg tega se pojavljajo vprašanja glede vpliva asinhronega učenja na motivacijo in uspešnost učencev ter izzivi pri razvoju digitalne pismenosti, zlasti pri učencih iz manj spodbudnih okolij.

Prispevek temelji na osmih letih praktičnih izkušenj z uporabo digitalnih gradiv in video vodičev pri poučevanju. Analizirane so bile prednosti, kot so večja dostopnost znanja in fleksibilnost učenja, ter pasti, kot sta pomanjkanje osebne interakcije in potencialna preobremenjenost z digitalnimi vsebinami. Poudarjena je vloga umetne inteligence pri omogočanju samostojnega učenja, ki učencem ponuja personalizirano in prilagodljivo podporo.

Video vodiči in digitalna gradiva omogočajo učencem večjo avtonomijo pri učenju, kar prispeva k razvoju digitalne in funkcionalne pismenosti. Vključevanje slikovnega gradiva izboljša razumevanje kompleksnih pojmov, medtem ko umetna inteligenca odpira možnosti za personalizirano učenje. Vloga učitelja pa ostaja nepogrešljiva pri usmerjanju in spodbujanju kritičnega razmišljanja. Digitalna orodja lahko bistveno izboljšajo učinkovitost izobraževanja, vendar je ključnega pomena njihova premišljena uporaba. Učitelji morajo delovati kot vodniki, ki pomagajo učencem razvijati digitalno pismenost, ohranjati motivacijo za učenje in graditi celostno razumevanje vsebin. Prispevek ponuja vpogled v prakse, ki lahko služijo kot model za integracijo digitalnih strategij v izobraževalne procese.

Matematična pismenost na predmetni stopnji

Urška Golob

Pismenost je kulturna vrednota posameznika in družbe ter sodi med poglavitne dejavnike kvalitetnega in ustvarjalnega življenja v sodobni družbi. Opismenjevanje je zato nenadomestljiva sestavina učenja ne le jezikovnih predmetov, temveč tudi drugih predmetnih področij. Matematična pismenost temelji na matematičnem znanju in zaživi v naravnem in socialnem okolju. Posameznik jo razvija vse življenje. Omogoča mu lažje sporazumevanje, oblikovanje lastnih stališč ter presojanje stališč in trditev drugih ljudi. Obvladovanje komponent matematične pismenosti olajša reševanje problemov v življenjskih situacijah, ki zahtevajo sposobnost uporabe šolskega znanja in spretnosti v manj strukturiranem kontekstu, kot je šolska situacija. Reševalci morajo sprejemati odločitve o tem, katere informacije in znanje so v dani problemski situaciji pomembne in kako naj jih smiselno uporabijo. Učenci pri reševanju matematičnih nalog potrebujejo in razvijajo slušno razumevanje, govorno sporočanje, bralno razumevanje in pisno sporočanje. Žal opažamo slabše rezultate pri reševanju besedilnih nalog, zato smo se v aktivu učiteljev matematike na naši šoli posebej posvetili temu področju. Pri pouku matematike tako vnašamo več besedilnih nalog preko katerih učence učimo postopkov reševanja, oblikovanja uporabnih skic, sistematičnega izpisovanja podatkov, oblikovanja preglednih zapisov, poročanja o reševanju z uporabo matematične terminologije, postavljanja vprašanj, predstavljanja rešitev in oblikovanja odgovorov. Z načinom geometrijskega nareka pa se posebej posvetimo slušnemu razumevanju v povezavi s prevodom v matematični simbolni jezik. Hkrati pa seveda dnevno razvijamo tudi splošno pismenost in bralno razumevanje. Konkretni primer je besedilna naloga: Šest litrov zgoščene barve moramo razredčiti tako, da bo mešanica petinsedemdesetodstotna. Koliko litrov vode moramo doliti? Dva stavka navedene naloge sta, samo zaradi zapisa števil z besedami, nekaterim učencem povzročila problem, ki jih je odvrnil od reševanja. Učno šibki učenci so v tretjem poskusu komaj prebrali nalogo kot celoto, nato pa so se začeli ukvarjati z vsebino. V primeru, ko je bila ista naloga zapisana drugače, z uporabo števil, je bilo reševanje uspešnejše. Še vedno pa so učenci imeli težave z razumevanjem konteksta naloge oz. česa je 75%. Med analizo reševanja besedilnih nalog smo skupaj z učenci oblikovali enako nalogo na način, ki bi ga oni bolje razumeli in načine, ki so lahko v pomoč pri reševanju in razumevanju podobnih nalog. V predstavitvi bi želela predstaviti več konkretnih primerov besedilnih nalog iz vsakdanjega življenja od tistih, ki kažejo na popolno nerazumevanje konteksta in nepovezanost ugotovitev, do tistih, s katerimi postopno razvijamo matematično pismenost pri učencih in tudi primere kjer se vidi napredek in visoka stopnja matematične pismenosti.

Test hitrega branja za spremljanje bralne učinkovitosti različnih skupin učencev

Dr. Mojca Lipec Stopar, Nika Jenko

Učitelj se pri spremljanju bralne zmožnosti in prepoznavanju težav na področju branja lahko opre na kurikularne smernice, učenčeve dosežke primerja z dosežki vrstnikov itd. Kljub razpoložljivim izhodiščem za spremljanje branja se učitelji še vedno srečujejo z izzivi pri vrednotenju bralnih dosežkov učencev, zlasti v višjih razredih osnovne šole. V prispevku predstavljamo test hitrega branja (THB) za spremljanje bralne učinkovitosti različnih skupin učencev, ki je namenjen učiteljevi rabi. Pridobljeni rezultati na THB lahko, skupaj z drugimi pokazatelji bralne zmožnosti, služijo spremljanju skozi daljše obdobje tudi na ravni šole.

Preizkus THB, del projekta "Bralna pismenost in razvoj slovenščine – OBJEM", služi preverjanju ključnih komponent bralne pismenosti, kot so hitrost branja, natančnost in razumevanje. Učiteljem omogoča hitro oceno učenčeve zmožnosti branja, s poudarkom na učinkoviti tehniki branja. Preizkus temelji na več kratkih besedilih, ki jih učenec v določenem časovnem okviru prebere tiho in v njih poišče besedo, ki ne ustreza sobesedilu, ter jo prečrta. Cilj preizkusa je prepoznati učence, ki imajo težave s tekočim branjem, saj to negativno vpliva na njihovo bralno razumevanje daljših besedil in prehod na učenje s pomočjo branja. THB smo najprej preizkusili v pilotni raziskavi, pri kateri je sodelovalo pet slovenskih osnovnih šol (177 petošolcev ter 129 osmošolcev). Glavna raziskava s končno različico preizkusa je potekala na vzorcu 653 petošolcev in 662 osmošolcev sedemnajstih osnovnih šol. Rezultate THB smo primerjali z drugimi pridobljenimi informacijami za celoten vzorec: z rezultati na preizkusu bralnega razumevanja daljšega besedila in z učiteljevimi ocenami učenčevega branja. S pomočjo omenjenih primerjav smo določili intervalne vrednosti za različne skupine bralcev, ki so osnova za prepoznavanje učencev, ki ne dosegajo ustrezne ravni tekočega branja, potrebnega za dobro bralno razumevanje daljših besedil oz. za prehod k učenju s pomočjo branja. Prispevek dopolnjujemo z ugotovitvami uporabe THB pri starejših osnovnošolcih prilagojenega programa z nižjim izobrazbenim standardom (PP NIS). Analiza dosežkov pri učencih zadnje triade PP NIS (N=27) kaže, da prag bralne učinkovitosti, ki predstavlja osnovni pogoj za vsaj osnovno razumevanje prebranih besedil, dosega slaba polovica učencev iz vzorca (46%), med njimi največ devetošolcev.

Vloga šolske knjižnice pri razvijanju pismenosti

Romana Fekonja

Šolska knjižnica danes ni več zgolj skladišče knjig, temveč osrednji prostor za branje, raziskovanje, medpredmetno povezovanje ter razvoj bralne in informacijske pismenosti. Kot ključni partner vzgojno-izobraževalnega procesa ima pomembno vlogo pri oblikovanju vseživljenjskih veščin.

V času preobila podatkov in digitalnih orodij, vključno z umetno inteligenco, se postavlja vprašanje, kako šolske knjižnice učinkovito podpirajo učitelje in učence/dijake pri razvoju pismenosti, kritične presoje informacij in odgovorne uporabe virov.

Knjižnične vsebine se povezujejo z učnimi cilji različnih predmetov in se praviloma izvajajo medpredmetno. To omogoča učencem/dijakom, da prek konkretnih nalog pridobijo knjižnično-informacijsko znanje. Za organizacijo izvedbe je potrebno sodelovanje vodstva (ravnatelja), ki v skladu z letno pripravo organizira vzgojno-izobraževalni proces na šoli tako, da so ure KIZ-a izvedene v skladu s predpisi. Obenem pa je potreben dogovor o nabavi ustreznega gradiva za vse uporabnike šolske knjižnice.

Šolska knjižnica deluje kot informacijsko središče, prostor za učenje in poučevanje ter je srce šole. Z zagotavljanjem raznolikih virov in prilagoditvijo gradiv uporabnikom spodbuja razvoj pismenosti in kritično presojo informacij. Kompetentni šolski knjižničar kot strokovnjak za informacije omogoča bogatenje vzgojno-izobraževalnega procesa ter učence/dijake usposablja za iskanje informacij in učenje učenja. Šolska knjižnica je s svojimi viri prostor učenja, kjer se izvajajo različne metode in oblike poučevanja in učenja: delo z viri, skupinsko učenje, sodelovalno učenje, učenje z raziskovanjem ... Šolski knjižničar izvedbe medpredmetnih povezav načrtuje skupaj z učitelji posameznih predmetov, knjižnične vsebine so smiselno integrirane v pouk predmeta, medpredmetne povezave so izvedene timsko in tudi vrednotene, kjer je ta možnost. Analiza dela šolskega knjižničarja je v letnem poročilu, ki služi tudi za nadaljnje načrtovanje in evalvacijo dela.

Šolska knjižnica je ključno stičišče povezovanja, učenja in razvijanja veščin, potrebnih za uspešno izobraževanje in življenje. Kot partner pri spodbujanju pismenosti in oblikovanju vseživljenjskih veščin pomembno prispeva h kakovosti vzgojno-izobraževalnega procesa.

Ste pomislili na šolsko knjižnico? Vloga šolske knjižnice pri spodbujanju bralne pismenosti

Damijana Medved

Bralna pismenost predstavlja temelj za razvoj drugih pismenosti in je ključnega pomena za uspešno vključevanje posameznika v družbo. V okviru modela kakovostne šolske knjižnice je prepoznana kot ključen prispevek k znanju, saj poleg promocije branja obsega tudi poučevalno vlogo šolskega knjižničarja. Vloga šolske knjižnice in knjižničarjev je v zagotavljanju bralnih spodbud in gradiva, pa tudi v delovanju kot model bralca. Pomembno je, da knjižnica deluje kot stičišče za učence, starše in strokovne delavce, pri čemer je v prispevku poseben poudarek na sodelovanju s starši in učitelji.

Predstavljen je projekt družinskega branja, ki je namenjen drugošolcem in njihovim staršem in spremljajoča raziskava ter kvalitativna raziskava, v kateri proučujemo sodelovanje med učitelji in šolskimi knjižničarji, s perspektive učiteljev.

Udeleženci delavnic družinskega branja so navdušeni nad dejavnostjo in si želijo še več podobnih šolskih projektov. Povprečna udeležba na posamezni delavnici je bila 8,1% drugošolcev. Delavnic (vsaj enkrat) se je udeležilo 22,1% drugošolcev (od tega 65% deklic) in njihovih staršev (od tega 73% mam). Za primerjavo: v raziskavi Knjiga in bralci VII 17% tistih, ki imajo otroke, vsakodnevno glasno bere otrokom. Rezultati raziskave o sodelovanju med učitelji in šolskimi knjižničarji so pokazali, da obstajajo tako pozitivni kot tudi negativni vidiki tega sodelovanja. Nekateri učitelji izražajo nezadovoljstvo zaradi neurejene knjižnice in pomanjkanja bralno-spodbujevalnih dejavnosti. Kljub temu učitelji sodelovanju s knjižnico nasploh pripisujejo velik pomen in ga vidijo kot podporo pri profesionalnem razvoju ter pri napredku in razvoju učencev. Poudarjajo pomembnost osebnostnih lastnosti šolskih knjižničarjev, pomen podpore vodstva in potrebo po finančni podpori za nabavo gradiva.

Izsledki obeh raziskav narekujejo aktivno knjižničarjevo vlogo, ki naj bo odprta za sodelovanje s starši in učitelji, strokovnjak na svojem področju in pripravljen na izvajanje skupnih projektov, pa tudi promotor knjižničnih storitev, kar je ključno za uspešno vključevanje vseh deležnikov v bralno kulturo šole.

Knjižničarsko-bralni krožek na Srednji zdravstveni šoli Ljubljana

Vesna Založnik

V prispevku bomo predstavili knjižnično-bralni krožek kot interesno dejavnost namenjeno dijakom Srednje zdravstvene šole. Opažamo, da se dijaki v knjižnici sami ne znajdejo najbolje: ne znajo sami poiskati knjig, ne poznajo kataloga Cobiss+. Namen krožka je dijakom predstaviti delovanje šolske knjižnice in delo šolskega knjižničarja, katalog Cobiss+ ter spodbujati bralno pismenost skozi diskusije o prebranih knjigah. Cilji krožka je razvijanje sposobnosti samostojnega orientiranja v šolski knjižnici in drugih vrstah knjižnic, katerih člani so ali bodo to šele postali, učinkovito iskanje informacij, ki jih ponuja knjižnica in poznavanje in aktivna uporaba kataloga Cobiss+. Dijaki pridobivajo veščine funkcionalne in digitalne pismenosti, saj se z uporabo različnih digitalnih orodij, aplikacij in spletnih strani učijo iskanja, obdelave in aktivne uporabe informacij, kar jim pomaga tako pri šolskem delu kot v vsakdanjem življenju. Z dijaki se srečujemo enkrat tedensko po koncu njihovega pouka. Člani krožka se vključujejo v različne dejavnosti knjižnice, kot so izposojanje in obdelava vrnjenega gradiva, svetovanje pri izbiri knjig, spremljanje knjižnih novosti in urejanje oglasnih desk. Dijaki se učijo osnovnih pravil postavitve gradiva, pomagajo pri tehničnem opremljanju novih knjig za izposajo ter vzdrževanju starega gradiva s pomočjo zaščitnih ovitkov in lepilnih trakov. Aktivno sodelujejo tudi pri vseh knjižničnih projektih, kot so priprava gradiv za različne vsebine, naravoslovni in kulturni dnevi ter organizacija razstav. Člani krožka so tudi promotorji knjižnice in branja. Aktivno sodelujejo pri organizaciji bralnega kluba, v okviru katerega se dijaki in profesorji pogovarjajo o prebranih knjigah. V knjižnici organizirajo tudi »bralne koticke«, pripravljajo sezname knjig, ki jih priporočajo vrstnikom ter plakate, ki dijake spodbujajo k obisku knjižnice in branju. Z vsemi temi dejavnostmi aktivno vplivajo na bralno kulturo v šoli. Člani krožka se radi zadržujejo v šolski knjižnici tudi izven dogovorjenega termina in tudi takrat sodelujejo pri izposoji, urejanju gradiva in pomoči vrstnikom. Ugotavljamo, da se dijaki, ki obiskujejo krožek, v knjižnici bolje orientirajo, si znajo sami poiskati knjižno gradivo v skladu z UDK klasifikacijo, znajo uporabljati katalog Cobiss+, sodelujejo kot promotorji knjižnice in branja na šoli in tako privabljajo v knjižnico svoje vrstnike.

Kako lahko oblikujemo učno okolje, ki bo omogočalo razvoj različnih pismenosti pri dijakih in učiteljih

Darja Marjanović

Oblikovanje učnega okolja v srednji šoli, ki omogoča razvoj matematične, naravoslovne in finančne pismenosti na podlagi ustrezno razvite ravni bralne in digitalne pismenosti, je potrebno zasnovati tako, da bodo učne izkušnje vodile v nadgrajevanje in poglobljanje znanj in veščin. Dijake je nujno ozaveštevati o pomenu posamezne pismenosti, pri pouku premišljeno uporabljati preizkušene didaktične pristope, vključevati primerne avtentične situacije in uvajati prožne oblike učenja, ki spodbujajo razvoj kritičnega mišljenja. Zavedati se moramo, da je bralna pismenost bistvena za razvoj vseh drugih pismenosti, in da je potrebno dijake spodbujati k branju, razmišljanju in kritičnemu vrednotenju informacij na vseh predmetnih področjih s pomočjo raznovrstnih besedil. Z razvijanjem digitalne pismenosti dijakom omogočimo varno in razumno uporabo hitro se razvijajočih digitalnih orodij. Ustrezna uporaba didaktičnih pristopov pripelje do zastavljenih ciljev pri razvijanju posamezne pismenosti, če dijake aktivno vključujemo v pouk. Z uvajanjem avtentičnih nalog pri dijakih razvijamo zmožnost uporabe vsebinskih in procesnih znanj za soočanje z realnimi situacijami. S prožnimi oblikami učenja, kot je projektno delo, spodbujamo raziskovalno učenje s praktično uporabo sodobne digitalne tehnologije in kritičnim vrednotenjem pridobljenih informacij. S sodelovalnim učenjem, kot je delo v parih ali skupinah, dijaki izmenjujejo ideje ter razvijajo tako komunikacijske veščine kot poglobljeno razmišljanje. Z interdisciplinarnim pristopom (medpredmetno in timsko poučevanje), ko se matematični koncepti uporabijo tako pri poučevanju naravoslovnih vsebin, finančnih sistemov kot tudi vsebin s področja tehnike in tehnologije, dijakom omogočimo, da kompleksno razumejo vsebino. Dijakom je potrebno zagotoviti razvoj pismenosti skozi raziskovanje, kreativnost in sodelovanje z uporabo jezika, digitalnih orodij in kritičnega razmišljanja. Ko svoje pismenosti uporabijo v konkretnih situacijah, se poveča njihova angažiranost, saj prepoznajo uporabno vrednost znanja. Tak učni prostor zagotovo spodbuja tudi motivacijo za učenje.

Podpora raznolikim potrebam učencev pri opismenjevanju z dobro poučevalno prakso

Petra Košnik

V procesu poučevanja in v tem kontekstu opismenjevanja je za zagotavljanje optimalnih pogojev za učenčev razvoj in napredek ključna učiteljeva dobra poučevalna praksa. Učiteljev temeljni razmislek pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnega dela je, kako oblikovati učno okolje, ki bo odgovarjalo na raznolike potrebe učencev v procesu opismenjevanja ter spremljanje njihovega odzivanja na učiteljeve različne intervencije pri pouku. Načela dobre poučevalne prakse tudi skozi razvoj gradnikov bralne pismenosti naslavljajo različne vidike učnega okolja: ureditev fizičnega prostora, socialnega, didaktičnega in kurikularnega učnega okolja. V letu 2023 je bila na Zavodu RS za šolstvo opravljena obsežna raziskava z naslovom Zagotavljanje enakih možnosti v izobraževanju za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami. V drugi (kvalitativni) del raziskave je bilo vključenih 119 učencev s posebnimi potrebami. Vsi vključeni učenci v vzorcu so bili v sopojavljanju opredeljeni kot učenci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja. V to skupino primanjkljajev sodijo tudi specifične motnje branja kot sta disleksija in specifični primanjkljaj bralnega razumevanja. Rezultati drugega dela raziskave so pokazali, da so v času, ko je učenec z učnimi težavami še vključen v petstopenjski model pomoči, premalo zastopani nekateri elementi učiteljeve dobre poučevalne prakse. Z dovolj zgodnjo intervencijo bi učitelj morda lahko bolje podprl nekatere učence s težavami v procesu opismenjevanja ter tako preprečil učenčeve negativne izkušnje in morebitne sekundarne težave, ki se pokažejo v oblikah odporov do npr. branja. Ugotovili smo, da se šele s pridobitvijo odločbe o usmeritvi učencu zagotavlja več didaktično-metodičnih prilagoditev in pripomočkov, ki bi jih učenec potreboval že prej in so del učiteljevega dobrega poučevanja. Rezultati raziskave so dali pomemben vpogled v stanje vsakodnevne poučevalne prakse. Ugotovitve so bile pomembna izhodišča za pripravo prenovljenih Navodil za delo z učenci s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami (Navodila), pri čemer smo bili snovalci dokumenta pozorni, da v prvem delu Navodil na podlagi ugotovitev raziskave po posameznih vidikih učnega okolja natančno opredelimo dobro poučevalno prakso s primeri v odgovor na podporo učencu, ki se sooča s splošnimi učnimi težavami. V prispevku posebej izpostavimo tiste oblike podpore in pomoči iz Navodil, ki posebej podpirajo učence s težavami s procesu opismenjevanja. Nadalje pa so v Navodila namenjena uporabi pri delu z učenci, ki so že usmerjeni. Podrobneje so opredeljeni posamezni primanjkljaji, ovire oziroma motnje. V prispevku izpostavimo tiste oblike prilagoditev vzgojno-izobraževalnega procesa, ki učenca s specifičnimi motnjami branja lahko učinkovito podpirajo glede na nekatere gradnike bralne pismenosti kot so motiviranost za branje, razumevanje koncepta bralnega gradiva, glasovno zavedanje, besedišče in tekoče branje.

Dosežki učencev s težavami pri branju na nacionalnem preverjanju znanja v 6. razredu

Karin Japelj

Ob prehodu v tretje triletno je pričakovano, da imajo učenci dobro oblikovano tehniko branja in ustrezno razumevajo različna besedila; berejo za učenje in pridobivanje informacij. Učenci, ki se soočajo s težavo pri branju, imajo posledično težave pri pridobivanju novega znanja in učni uspešnosti v šoli (Gradišar, 2000). Posledično zaostajajo za svojimi vrstniki, saj niso dovolj učinkoviti pri razčlenjevanju in razumevanju zahtevnih pojmov v besedilih, ki jih počasneje berejo (Rasinski idr., 2010). Pri delu z učenci v 6. in 7. razredu opazimo, da nekateri učenci težko dosegajo minimalne standarde znanja, že ali izključno zato, ker nimajo izpopolnjene tehnike branja in so na besedni ravni bralnega razumevanja. Kljub pomembnosti te problematike je v Sloveniji malo raziskav, ki obravnavajo bralne težave starejših učencev, še posebej v povezavi z njihovimi dosežki na nacionalnem preverjanju znanja (NPZ). Prispevek želi osvetliti to problematiko, analizirati pogoste napake učencev pri NPZ iz slovenščine (SLJ) ter prepoznati naloge, ki so za učence z bralnimi težavami bolj in manj ustrezne glede na vsebinsko in taksonomsko raven.

Predstavljeno delo je del majhne raziskave, v kateri smo preučevali bralno učinkovitost učencev v 6. razredu in njihove dosežke na NPZ iz SLJ. V raziskavi je bila uporabljena deskriptivna in kavzalna neeksperimentalna metoda pedagoškega raziskovanja na vzorcu 39 učencev in zajema kvantitativni ter kvalitativni raziskovalni pristop. Merski instrumentarij obsega preizkus znanja iz SLJ, ki so ga učenci 6. razreda reševali maja 2022.

Rezultati so pokazali, da so šibkejši bralci dosegli najnižje rezultate na tretji taksonomski ravni in pri nalogah, ki so preverjale učno snov 6. razreda. Učenci so bili bolj uspešni pri nalogah, ki so preverjale zmožnost enosmernega sporazumevanja, manj uspešni pa pri nalogah, ki so preverjale jezikovno in slogovno zmožnost. Pri analizi nalog NPZ, ki so jih reševali šibkejši bralci, lahko prepoznamo najpogostejše napake. Izpostavimo lahko slovnične in slogovne napake, napake zaradi nerazumevanja izhodiščnega besedila, neupoštevanje navodil in nerazumevanja naloge. Prepoznamo, da imajo šibkejši bralci težave pri tvorbi povedi in daljših besedil.

Ugotovitve poudarjajo potrebo po dodatni in ciljno usmerjeni podpori pri razvoju bralne pismenosti. Vodstvo šole bi moralo k problematiki pristopiti celostno, saj predstavlja ključen dejavnik šolske uspešnosti. Priporočamo, da se skladno s Konceptom učnih težav v drugem in tretjem ocenjevalnem obdobju oblikujejo skupinske oblike pomoči za učence z bralnimi težavami. Spremljanje ravni bralne pismenosti na ravni šole in dosežkov pri NPZ bi omogočilo identifikacijo šibkejših učencev. Načrtno spremljanje in oblikovana podpora bi posledično prispevala k učenemu napredku.

Primer razvijanja različnih vrst pismenosti na podlagi raziskovalne dejavnosti pri nadarjenem učencu v osnovni šoli

Karmen Rauter

Prispevek se dotakne vprašanja nadarjenih učencev v šolskem sistemu, ki zaradi kopice zahtevnih vsakodnevnih šolskih (morebiti tudi obšolskih) obveznosti še zmeraj ostajajo v neki meri prezrti oz. se njihove obravnave ne lotevamo celostno. Kot nadarjeni ali talentirani se štejejo otroci z izjemnimi sposobnostmi ali dosežki na intelektualnem, kreativnem, specifično akademskem, umetnostnem ali vodstvenem področju, za kar za zadovoljevanje lastnih in družbenih ciljev in potreb potrebujejo posebej prilagojene aktivnosti. V šolskem okolju obstaja kar nekaj prilagoditev za nadarjene učence, a večini otrok te ne predstavljajo izziva in notranjega zadovoljstva. Kot primer dobre prakse se je za nadarjene učence pokazala raziskovalna dejavnost, ki je po šolah po mnenju avtorice še zmeraj premalo zastopana. Vzroki za to tičijo najverjetneje v zahtevnosti same naloge, porabljenem času s strani mentorja oz. nezainteresiranosti strokovnih delavcev za tovrstne dejavnosti. Prispevek tako prikaže konkreten primer poteka raziskovalne dejavnosti pri učencu z izpostavitvijo različnih pismenosti, ki so se v sklopu tega pri učencu krepile in razvijale, narekovale pa so jih različne oblike in metoda dela. Pri izbiri tematike raziskovalne naloge je bila podlaga učenčevo močno področje, ki je zgodovina, a je naloga s prepletom tehničnega, matematičnega, geografskega in najbolj etnološkega vedenja presegla ta okvir, posledično pa pri učencu razvijala in poglobljala vse od bralne, digitalne, informacijske, funkcionalne, medijske, čustvene do kulturne pismenosti. Na podlagi rezultatov raziskovalnega dela učenca in doprinosa v lokalnem okolju ter posledično uspeha raziskovalne naloge na državnem nivoju prispevek prikaže primer nadgradnje rezultatov raziskovalnega dela v obliki izpeljanega dneva dejavnosti na šoli za učence vseh razredov. Učenci v različnih delavnicah na osnovi tematike raziskovalne naloge razvijajo raznovrstne pismenosti. V prispevku je izpostavljena tudi mentorska vloga, ki v takem primeru presega klasično vlogo v obliki usmerjanja, svetovanja, navezovanja stikov, ampak postane mentor učencu tudi »kritični prijatelj«, motivator in čustvena opora.

Formativno spremljanje ob strokovnem besedilu

Tanja Gašperlin

V svojem prispevku predstavljamo projekt povečanja bralne pismenosti, namenjen tehnikom zdravstvene nege, ki so izhajali iz strokovnega besedila na temo zdravstvena nega pacienta z rano. Klasičen pouk dela s strokovnim besedilom smo nadomestili s formativnim spremljanjem, ki je imelo na učenje in usvojeno znanje pomemben vpliv. V povzetku predstavljamo, kako so dijaki vodili proces formativnega spremljanja. Dijaki so morali predhodno razumeti, kaj se od njih pričakuje in kako bodo njihovi dosežki ocenjeni. Dijaki so dobili besedilo na temo rane. Po skupinah so prebrali strokovno besedilo. Napisali so cilje iz omenjene teme, kaj želijo znati tako teoretično kot praktično. Nato smo preverili v smislu povratnih informacij, ali so razumeli namen, saj so pravočasne povratne informacije pot do uspeha. Nato smo skupaj sestavili 20 smiselnih vprašanj, povezanih s strokovno temo rane, izhajajoč iz strokovnega besedila. Skupaj smo si zastavili tudi merila za ocenjevanje. Dijake smo spodbudili, da so razmišljali o učenju, zakaj je ta metoda učinkovita in kako bi to znanje, ki je bilo predstavljeno na drugačen način, uporabili v drugačni situaciji. Svoje usvojeno znanje so pokazali tako praktično glede na učno situacijo kot teoretično preko zastavljenih vprašanj. Preverili pa so lahko svoje znanje tudi preko kviza, ki so ga sami sestavili v programu Kahoot. Na podlagi pogovorov, pri katerih smo izhajali iz strokovnega besedila, se je pokazalo večje razumevanje zapisanih strokovnih besedil, kot je bila v razredih, kjer je bila snov podana frontalno. Njihovo dobro razumevanje strokovnega besedila so dijaki potrdili tudi pri praktičnem prikazu oskrbe pacienta. S pomočjo formativnega spremljanja so dijaki povečali bralno pismenost in razumevanje strokovnega besedila. Ker so sami vodili proces učenja in preverjanja znanja, so bili uspešnejši, kar se je pokazalo tudi pri ocenah. Povratne informacije dijakov so bile navdihujoče za načrtovanje takšnega pouka tudi v prihodnosti. Zelo jim je bilo všeč, da so lahko bili v vlogi, ko sami sebi postavljajo cilje in merila.

Krepitev čustvene in socialne pismenosti v luči prenovljenih programskih smernic svetovalnega dela v programih vzgoje in izobraževanja

Matejka Lovše, Barbara Stožir Curk, mag. Tamara Malešević

Posodobljene Programske smernice svetovalnega dela v programih s področja vzgoje in izobraževanje (2024) predstavljajo konceptualni dokument, opredeljujejo svetovalno službo v vrtcih, šolah in domovih kot razvojno naravnano interno strokovno službo, ki soustvarja in zagotavlja varno, spodbudno in vključujoče okolje za optimalni razvoj otrok in mladostnikov. Ta namen dosega skozi sodelovalni in svetovalni odnos na treh ravneh in skozi pet področij delovanja. Svetovalni delavci kontinuirano in sistematično podpirajo profesionalni razvoj vzgojiteljev in učiteljev na vzgojnem in učnem področju s pomočjo sodobnih spoznanj pedagoške, psihološke, sociološke znanosti in nevroznanosti.

Želimo osvetliti vlogo svetovalnega dela pri krepitvi socialne in čustvene pismenosti, ki predstavlja enega od temeljnih ciljev vzgojnega delovanja od vrtca do srednje šole in tako prispeva h krepitvi vključujoče skupnosti in kakovostnih odnosov. Model CASEL vključuje pet področij pedagoškega delovanja (samozavedanje in samouravnavanje čustev, socialno zavedanje, odnosne spretnosti, odgovorno sprejemanje odločitev), ki so pomembni varovalni dejavniki duševnega zdravja otrok in mladostnikov ter preprečujejo vse pojavnosti medvrstniškega nasilja. Socialno čustveno opismenjevanje v aktualni kurikularni prenovi je opredeljeno v skupnih ciljih (Ahačič, K. idr., 2024) v področju Zdravje in dobrobit.

Vzgojitelji in učitelji, ki so bolj socialno-čustveno in odnosno kompetentni lahko uspešneje vodijo skupnosti otrok in mladostnikov ter izvajajo aktivnosti za njihovo socialno in čustveno opismenjevanje, ki potekajo znotraj obveznega in neobveznega VI programa (v okviru vodenih dejavnosti v vrtcu, pri pouku, v času dni dejavnosti, razrednih ur in razširjenega programa (Drstvenšek, Š. idr., 2024)), kjer sami predstavljajo model za učenje.

Do vsebin, s katerimi se vzgojitelji, učitelji opolnomočijo za kakovostno delovanje na tem področju, dostopajo s sodelovanjem v razvojnih skupinah, timih, velikokrat tudi s podporo svetovalnega delavca. Primer takšnega programa je razvojna naloga ZRSŠ Varno in spodbudno učno okolje . V prispevku predstavimo primer dobre prakse socialnega in čustvenega opismenjevanja otrok in mladostnikov za preprečevanje neželenih oblik vedenja. Osvetlimo ciljno naravnane korake delovanja svetovalnega dela znotraj prednostne naloge VI zavoda v sodelovanju z vodstvom, učitelji in vzgojitelji.

Odrasli, ki sistematično spodbujamo čustveno in socialno pismenosti pri otrocih in mladostnikih lahko sčasoma pričakujemo dolgotrajne ugodne izide, med kateri so boljši medosebni odnosi in manj duševnih stisk udeležениh.

Učinkoviti pristopi pri razvoju socialne in čustvene pismenosti otrok s posebnimi potrebami – pregled literature

Dragana Žunič

Varno, spodbudno in vključujoče učno okolje, ki postaja imperativ sodobne vzgoje in izobraževanja, umešča socialno in čustveno pismenost med ključne komponente kompetenčnega pristopa k izobraževanju raznolikih skupin otrok in mladostnikov.

Namen prispevka je ustvariti pregled nad raziskovanjem socialne in čustvene pismenosti v različnih starostnih obdobjih otrok in mladostnikov v vzgojno-izobraževalnem kontekstu, s poudarkom na identifikaciji dokazano učinkovitih programov in strategij za socialno in čustveno opismenjevanje otrok s posebnimi potrebami.

Narejen je bil izčrpen pregled literature v znanstvenih bazah s področja vzgoje in izobraževanja. V analizo so bili vključeni recenzirani članki v slovenskem in angleškem jeziku, objavljeni do leta 2024, ki so vrednotili učinke splošno pedagoških pristopov in programov za sistematično čustveno in socialno opismenjevanje raznolikih skupin otrok in mladostnikov. Sintezne ugotovitve pregleda literature so opisno predstavljene z vidika uporabnosti znanstvenih spoznanj za ustvarjanje varnega, spodbudnega in vključujočega okolja ter prilagajanje obstoječih programov za sistematično socialno in čustveno opismenjevanje otrok s posebnimi potrebami v različnih starostnih obdobjih.

Rezultati kažejo, da vključevanje vsebin za socialno in čustveno opismenjevanje v izobraževalne programe in učne načrte pomembno prispeva k izboljšanju celostnega razvoja otrok in mladostnikov, odnosov med učenci in učitelji, razredne klime in učnih dosežkov. Kot dokazano učinkovite metode in strategije z možnostjo prilagajanja za sistematično socialno in čustveno opismenjevanje otrok s posebnimi potrebami različnih starosti so bile prepoznane vodene bralne urice, socialne zgodbe, igre vlog, integrirane igralne skupine, video modeliranje ter uporaba multisenzornih pristopov, ki vključujejo igro, umetnost in tehnologijo.

Vključujoča naravnost vrtcev in šol, individualiziran pristop, programi prilagojeni različnim starostnim skupinam ter aktivna vloga družine so ključne komponente dokazano učinkovitih programov socialnega in čustvenega opismenjevanja. Z dokazi podprti pristopi socialnega in čustvenega opismenjevanja v zgodnjem otroštvu prinašajo največje dolgoročne učinke.

Vloga socialne in čustvene pismenosti pri razvoju otroka

Dr. Tamara Velikonja Pohlen

Socialna in čustvena pismenost je temelj celostnega razvoja otroka, saj spodbuja oblikovanje stabilne osebnosti, ki podpira pozitivne odnose, zdrave vedenjske vzorce ter uspešno soočanje z vsakodnevnimi izzivi. Igra pomembno vlogo pri krepitvi otrokove samozavesti, občutka lastne vrednosti in sposobnosti za učinkovito interakcijo z drugimi. Otroke opremlja z veščinami za reševanje konfliktov, sodelovanje, prilagajanje različnim situacijam, navezovanje stikov, delo v skupini ter prepoznavanje in izražanje čustev. Poleg tega spodbuja razvoj kritičnega mišljenja, krepí besedišče in prispeva k večji odpornosti na stres. Prav zaradi dokazanih izjemnih učinkov, ki jih ima socialna in čustvena pismenost, je zelo pomembno, da ji v našem vsakdanu namenimo več prostora. Kar pomeni, da tega področja ne prepuščamo samo na milost in nemilost spontanim situacijam, ampak si vzamemo čas tudi za njegovo načrtno in premišljeno razvijanje. To lahko vključujemo v različne trenutke - na izletu, po kosilu, na nedeljsko jutro, v podaljšanem bivanju, pri razrednih urah, med čakanjem na avtobus, med uro slovenščine, matematike, glasbe ali česa drugega? Pogovor o tem, kakšni ljudje si želimo biti in katere vrednote želimo gojiti, je vedno pomemben in vreden našega časa. Tudi sama sem se vprašala, katere osebnostne lastnosti se mi zdijo ključne in jih želim razvijati ob drugih ljudeh, predvsem pa ob otrocih, da bi bila z njimi bolj uglašena. Nato sem razmislila, katere lastnosti bi rada videla pri otrocih, saj te niso le temelj njihovega odnosa do drugih, temveč tudi ključ za njihov osebni uspeh in zadovoljstvo. Na podlagi tega razmisleka sem oblikovala nabor odličnih lastnosti, ki so ključne za osebnostni razvoj in jih predstavila v jeziku, razumljivem otrokom. Kaj pomeni biti avtentičen? Bistroumen? Kaj dela nekdo, ki je ljubezniv? Kaj je resnicoljubnost? Za vsako od teh lastnosti – od A do Ž – sem razvila tudi didaktične materiale, ki temeljijo na skrbno opazovanih situacijah iz vsakdanjega življenja. Ti materiali otrokom pomagajo bolje razumeti posamezne vrednote, jih ozavestiti in jih aktivno vključevati v svoje vedenje. Na predavanju si bomo poglobljevali pogledali pripravljene materiale in koncept Abecede odličnosti. Raziskali bomo, kako skozi načrtovane dejavnosti spodbujati razmišljanje o različnih lastnostih.

Medpredmetno povezovanje za povečevanje bralne pismenosti

Mojca Kotnik

V prispevku bomo predstavili medpredmetno povezovanje dijakov Srednje zdravstvene šole Ljubljana za zvečanje bralne pismenosti. Dijaki so brali knjigo Igorja Plohla » Ne domišljaj si!« in se po branju učili medsebojnega sodelovanja, empatije in povezali vsebino knjige z lastnimi doživetji v resničnem življenju in na praktičnem pouku v kliničnem okolju. Tako se je povečala njihova motivacija za branje, ki je bilo osmišljeno in povezano tudi s predmetom Dolgotrajna oskrba. V predstavitvi bomo spregovorili o poteku priprav na branje knjige omenjenega avtorja, ki smo ga povabili tudi na osebno predstavitev svoje življenjske zgodbe. Branje in priprave so potekale že dva meseca pred mesecem decembrom, ko nas je obiskal avtor Igor Plohl. Dijaki so po prebrani knjigi izvedli različne dejavnosti. Nekateri so pripravili okroglo mizo na katero so povabili učitelje razrednega učiteljskega zbora, ki so tudi prebrali knjigo, ter skupaj razvili debato na podlagi prebranega besedila, drugi so pisali dnevnik branja in na podlagi prebranega pisali skupni test, ki sta ga pripravili učiteljici slovenščine in strokovnega predmeta dolgotrajne oskrbe. Na podlagi pogovorov ob teoretičnih izhodiščih zapisanega besedila ter izkušenj iz življenja in praktičnega pouka se je povečala njihova čustvena pismenost.

S pomočjo branja so naši dijaki usvojili veliko znanja in veščin predvsem zaradi povečane čustvene pismenosti. S tem se je zvišala tudi bralna pismenost. Bili so bolj uspešni in so brali bolj zahtevna besedila. S tem so tudi lažje debatirali in razvijali kritično mišljenje do prebranih vsebin.

Vizualna pismenost: stanje in perspektive

Nina Ostan

V dobi vizualnih medijev, pod vplivom informacijsko-komunikacijske tehnologije, je podoba ponovno prevzela osrednjo vlogo pri oblikovanju mišljenja in čustvovanja. Živimo v »kraljestvu vizualnega«, kjer nas vizualna sporočila nenehno obkrožajo. Ne gre zgolj za estetsko ureditev okolja, temveč za sporočila, ki nas pogosto učinkovito nagovarjajo in usmerjajo k določenim dejanjem. Podobe, kot zavestno oblikovani družbeni konstrukti, so vseprisotne in močno sooblikujejo našo percepcijo sveta. Njihov vpliv in količinska prisotnost sta brez primere v zgodovini. Prav zato je vizualna pismenost, definirana kot zmožnost branja, interpretiranja in ustvarjanja vizualnih podob, ključna veščina za razumevanje sodobnega sveta. Kljub temu v izobraževanju ostaja premalo sistematično obravnavana. Pogosto je zvedena zgolj na pasivno gledanje, podobe pa so umeščene kot sekundarni dodatek k besedilu. Umanjka natančno kontekstualno branje, razumevanje in interpretiranje podob, ozaveščanje o njihovi manipulativnosti in njihovem poseganju v nezavedno, pa tudi estetsko vrednotenje produktov vizualno medijske kulture. Izobraževanje za vizualno pismenost v vzgoji in izobraževanju presega okvire likovne umetnosti in zahteva interdisciplinarno povezovanje, hkrati pa je pogosto del večpredstavnih besedil. Skozi podobe, diagrame, skice, ilustracije, grafe... se vključuje v različna predmetna področja, tudi v humanistiko in naravoslovje (vizualizacija podajanja znanstvenih vsebin). Tako npr. učitelji pri različnih predmetih pokažejo, kako ima lahko nek vizualni element isti ali drugačen pomen, ko ga beremo v različnih kontekstih. Branje in razlaga vizualnih simbolov, podob, predmetov in tudi kreativno komuniciranje z njimi, spodbuja razvoj kritičnega in abstraktnega mišljenja. Vizualni elementi so po svoji kompleksnosti in sporočilnosti veliko bolj raznoliki od besed. Prav zato bi bilo vredno več pomena posvetiti podobi vizualno učnih gradiv, ki v našem prostoru niso podvržena strokovno opredeljenim kazalnikom kakovosti. Velik korak k razvoju vizualne pismenosti lahko prispevajo kontinuirani obiski muzejev in galerij, saj redna srečanja z umetninami poglobljajo razumevanje podob. Pomembna bi bila tudi dodatna usposabljanja učiteljev (smiselno v povezavi z razvojem digitalne kompetence) za vizualno pismenost ali vsaj dodatna usposabljanja za vse, ki pripravljajo tiskana ali digitalna gradiva.

Gledališka pismenost študentov predšolske vzgoje

Dr. Irina Lešnik Jeras

Gledališko opismenjevanje predstavlja proces seznanjanja z gledališkim medijem, gledališkimi znaki, njihovim pomenom in učinkom znotraj gledališke uprizoritve. Je del širše kulturno-umetnostne vzgoje, področja na presečišču vzgojno-izobraževalnega in kulturnega sektorja, opredeljenega v Državnih smernicah za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju. Kot vsak medij ima tudi gledališče svoje zakonitosti, ki se jih je treba priučiti; je polifonija več znakovnih sistemov (govor, gib, arhitektura, svetloba, likovnost, glasba, ples itn.), katerih povezava zahteva abstrakten način mišljenja.

Ključni cilj gledališkega opismenjevanja je vzgojiti aktivno, kritično in avtonomno gledališko občinstvo, ki bo v gledališke institucije zahajalo tudi po zaključenem obveznem šolanju. To pa se lahko zgodi samo v primeru, da imajo že v vrtčevskih in šolskih letih dovolj možnosti za ogled kakovostnih gledaliških predstav, so na ogled predstave ustrezno pripravljeni in ogledu sledi celostna interpretacija predstave, ki jo mladi gledalci ob pomoči (gledališko) usposobljenega pedagoga aktivno sooblikujejo.

Prispevek poskuša odgovoriti na vprašanje, ali so študentje izrednega študijskega programa Predšolska vzgoja, ki se izvaja na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem, ob koncu študija sami dovolj opismenjeni za razbiranje vseh gledaliških znakov in njihovo povezovanje v smiselno celoto, ter torej usposobljeni za gledališko opismenjevanje naslednjih generacij predšolskih otrok. Vsi študentje omenjenega študijskega programa v 3. letniku študija obiskujejo predavanja in vaje iz predmeta Lutke, gledališče, film, v sklopu katerega pripravijo samostojno recenzijo izbrane gledališke predstave. V raziskavi, ki je potekala med leti 2018 in 2023, smo analizirali 200 študentkih recenzij. Pridobljene podatke smo klasificirali, primerjalno analizirali ter nazadnje v interpretaciji povezali z raziskovalnimi vprašanji. Rezultati kažejo, da študentje v recenzijah najpogosteje izpostavljajo konkretne gledališke znake, kot so npr. kostum, maska, glasba ipd., redkeje pa razberejo pogosto abstraktne povezave med njimi, s katerimi se prvenstveno ukvarjata režija in dramaturgija.

Umetniško opismenjevanje in šola v kulturi

Alma Redžić Selimović

Umetniško opismenjevanje učencem omogoča razvijanje razumevanja, interpretacije in vrednotenja umetniških del ter aktivno vključevanje v kulturno življenje kot občinstvo, ustvarjalci ali kritični opazovalci. Gre za proces pridobivanja znanja, spretnosti in kompetenc za doživljanje, razumevanje in analizo umetnosti. Poudarja različne vidike umetnosti – od teorije in zgodovine do praktičnega ustvarjanja – ter kritično razmišljanje o vplivu umetnosti na družbo, identiteto in etiko. Šola v kulturi razvija zavod Bunker za poglobljeno kulturno-umetnostno vzgojo. Intenziven tridnevni program, navdahnjen s šolo v naravi, temelji na potopitvi v umetnost in urbano okolje. Povezuje učenje o umetnosti, z umetnostjo in doživljanje umetnosti. S tem mladim omogoča kulturno participacijo, kritično vrednotenje in povezovanje pridobljenih izkušenj z drugimi kompetencami. Program uri v spremljanju in analizi umetnosti, bogati poznavanje umetniških žanrov ter ponuja informacije, znanje in vpogled v umetnost. Umetniško opismenjevanje je ključna naloga šole, saj naslavlja nizki kulturni kapital staršev in oddaljenost od mest, ki omejujeta dostop mladih do umetnosti (raziskava Mladina 2020). Format šole v kulturi je prilagojen celovitemu opismenjevanju, saj vključuje vse vidike umetniškega opismenjevanja – od doživljanja in ustvarjanja do kritičnega vrednotenja in dialoga. Posebej naslavlja nemestne šole in generacijski pristop, s čimer pomaga premagovati izzive in pomanjkljivosti pri umetniški pismenosti mladih (ključni oviri sta nižji kulturni kapital staršev in življenje izven mest). Prispevek predstavi izhodišča umetniškega opismenjevanja in prikazuje, kako šola v kulturi omogoča celostni pristop umetniškega opismenjevanja s celostni pristopov k umetniškemu opismenjevanju ter z vključevanjem konkretnih primerov iz prakse.

Branje, ki spodbuja kritično presojo in ustvarjalnost

Alenka Meža

Uspešni in učinkoviti bralci beremo z določenim namenom. V prispevku želimo prikazati metode, ki dijake usmerjajo k notranji motivaciji, saj takšen bralec še naprej samostojno razvija bralne navade. Prikazati želimo nekaj inovativnih pristopov, ki dijake motivirajo, namenjeni pa so dejavnostim pred branjem, s katerimi želimo bralce pritegniti. Kratke motivacijske naloge naj bi jim omogočile večjo osredotočenost na besedilo, kar dokazano izboljšuje razumevanje prebranega besedila. V zadnjem obdobju namreč ne opažamo le upada motivacije za branje pri slabših bralcih, ki nimajo spodbudnih bralnih navad, ampak je skrb zbujačo, da upada zanimanje za branje tudi pri boljših bralcih. Osrednji del bomo zato namenili predstavitvi projekta, ki temelji na poustvarjanju literarnega dela in zahteva poglobljeno poznavanje le-tega. Na ta način spodbujamo branje pri boljših ali nadarjenih dijakih, ki jih zaradi obsežnega učnega načrta med poukom večkrat prezremo, predvsem pa pri usvajanju nove učne snovi nimamo dovolj časa za izražanje poglobljenega doživljanja književnega besedila. Izkušnje omogočajo celovitejše presojanje besedila z različnih perspektiv. Z dijaki najprej o literarnem delu razpravljamo, presojamo različne vidike in spoznavamo, kako bralci različno doživljamo in sprejemamo besedila. Do besedila imamo na ta način bolj sproščen in samozavestnejši pristop, kar pripomore k boljšemu kritičnemu mišljenju in presoji. Dejavnosti omogočajo samostojen stik z umetnostnim besedilom, saj nato po literarni zgodbi napišemo avtorski scenarij in predlogo, po kateri posnamemo kratki film. S tovrstnimi aktivnostmi dijakom omogočamo izkušnje medpredmetnega povezovanja, spodbujamo kritično mišljenje, hkrati pa dijake nagovarjamo k medsebojnemu sodelovanju, kar v času, ko v družbi izstopajo interesi posameznika, dodaja novo vrednost. Na ta način želimo dokazati, da je lahko takšen pristop do branja in literature izjemno zanimiv in tudi ustvarjalen.

S samoregulacijo učenja do večje učinkovitosti učencev in učiteljev

Mateja Peršolja

Samoregulacija učenja je proces, ki omogoča učencem, da prevzamejo aktivno vlogo pri lastnem učenju s postavljanjem ciljev, spremljanjem napredka, samoevalvacijo, podajanjem in uporabo povratnih informacij. Raziskave kažejo, da uvajanje samoregulativnih strategij izboljšuje akademske dosežke, kompetence in zadovoljstvo učencev, hkrati pa zmanjšuje obremenitev učiteljev. Učinkovitost teh pristopov se kaže na različnih področjih, med katerimi ima bralna pismenost ključno vlogo. S sooblikovanjem meril uspešnosti, dokazi o znanju in strateško uporabo formativnih povratnih informacij lahko učitelji spodbujajo motivacijo, odgovornost in samostojnost učencev. V praksi to vodi do znatnih izboljšav v razumevanju navodil, kakovosti izdelkov ter kritičnem razmišljanju, kot kažejo primeri iz osnovnošolskih razredov. Učenci v prvi triadi so na primer s pomočjo meril uspešnosti izboljšali lepopis in branje brez dodatne obremenitve učiteljice, medtem ko so učenci na predmetni stopnji izboljšali razumevanje navodil, matematično znanje, pisanje spisov, eksperimentalnih poročil in motivacijo za učenje. Predstavitev ponuja preverjanje in učinkovite metode za vzpodbujanje samoregulacije učenja, ki presegajo zgolj bralno pismenost in so uporabne na vseh področjih izobraževanja. Cilj predstavitve je opremiti učitelje in ravnatelje s praktičnimi orodji, ki podpirajo celostni razvoj učencev ter izboljšujejo kakovost poučevanja in učenja, brez dodatne obremenitve učitelja. Na predstavitvi bodo predstavljeni primeri odlične prakse in učinkov na izboljšanje branja, pisanja kot tudi razumevanja preprostih navodil, ki so pomembna za vsakodnevni napredek pri učenju. Predavanje bomo podkrepili z analizo posnetkov in primeri iz razredov. Samoregulativne veščine presegajo šolski kontekst in učni načrt, zato so lahko skupno izhodišče za razvoj in vključitev vseh učiteljev šole v proces razvoja.

Učno gradivo za ozaveščanje o izgubah hrane in odpadne hrane ter dvig prehranske pismenosti za prvo triado osnovne šole

Tadeja Kvas Majer

Slovenija je leta 2021 sprejela Strategijo za manj izgub hrane in odpadne hrane v verigi preskrbe s hrano: Spoštuj hrano, spoštuj planet, v kateri je poudarek na ozaveščanju o preprečevanju nastajanja izgub hrane, presežkov hrane in odpadne hrane. V Sloveniji smo v letu 2023 zavrgli 164.803 tone hrane. V predšolskem in osnovnošolskem izobraževanju se je zavrglo 5.907 t hrane, ki jo je bilo treba kupiti, pripraviti, za pripravo je bila potrebna energija in voda, jo razdeliti otrokom, na koncu je bilo treba plačati tudi odvoz bioloških odpadkov.

Prehranska pismenost je pomembna za vsakega posameznika, saj omogoča oblikovanje zdravih prehranjevalnih navad, odnos do hrane in manj odpadne hrane. Učno gradivo je sestavljeno z video vsebinami in priročniki, namenjenimi učiteljem in učencem prve triade, organizatorjem prehrane ali kuharjem. Gradivo omogoča pridobitev znanj in spretnosti za odgovorno ravnanje, načrtovanje, izbiro in pripravo hrane. Aktivnosti so medvrstniško zasnovane in vključujejo pogovore, vprašanja, izzive, delo na vrtu, degustacije, pripravo jedi, izdelava pripomočkov, spremljanje odpadne hrane idr. Želimo, da bi se učenci pri izbiri hrane zavedali prednosti lokalne hrane pred ceneno hrano, ki ima za seboj na stotine kilometrov in da bi premagali strah pred sprejemanjem novih okusov (neofobija), saj je ta odgovoren za velik del odpadne hrane ter, da bi skozi načrtane izobraževalne aktivnosti razvili spoštovanje do hrane. Posledično v prihodnosti pričakujemo manj odpadne hrane.

Povečanje funkcionalne pismenosti pri pouku zdravstvene terminologije

Nevenka Medija

V svojem prispevku bomo predstavili projekt, namenjen dijakom 2. letnika programa Zdravstvena nega Srednje zdravstvene šole Ljubljana, ki je potekal v okviru pouka zdravstvene terminologije v oktobru in novembru 2024. Projektu, ki so ga dijaki spontano poimenovali Z napakami do znanja, smo namenili nekaj minut vsako šolsko uro (dijaki imajo na teden dve uri zdravstvene terminologije). Tema projekta je bil uvod v novo učno snov – preko metode obrnjenega učenja. Cilj projekta je bil povečanje funkcionalne pismenosti dijakov.

Najprej smo naredili načrt: dijakom sem predstavila, kaj bo tema, predmet našega projekta in na kakšen način bomo delali. Naše delo je temeljilo na izbranih primerih napak v uradnih diagnozah različnih klinik in oddelkov Univerzitetnega kliničnega centra Ljubljana¹. Frontalni razlagi je sledilo delo v dvojicah in skupinah: dijaki so diagnoze prebrali, poiskali napake in jih popravili. Ves čas sem jim stala ob strani, jih usmerjala, spodbujala in predvsem razlagala samostalnike in pridevnike sklanjatev, ki jih bomo obravnavali od januarja 2025 dalje (tako smo z metodo obrnjenega učenja nakazali, s katero snovjo se bomo pri pouku zdravstvene terminologije ukvarjali od januarja 2025 dalje).

Spoznali smo, da so napake v uradnih diagnozah zelo pogoste, številne med njimi se vedno znova ponavljajo in so torej že ustaljene (bodisi pravopisne, skladenjske ali vsebinske). Ugotovili smo, da je bralna pismenost dijakov bolj ali manj šibka in posledično tudi njihova funkcionalna pismenost; ugotovitve smo povezali in podkrepili tudi s podobnimi ugotovitvami oz. s podobnimi rezultati analize bralne in funkcionalne pismenosti slovenskih srednješolcev in tudi osnovnošolcev v okviru nacionalnih in mednarodnih preverjanj znanja (splošne in poklicne mature, raziskave PISA in nacionalnega preverjanja znanja ob zaključku tretje triade osnovne šole). Dijaki so spoznali, da je obrnjena metoda učenja zelo koristna in da se iz napak lahko zelo veliko naučijo (projekt je namreč od njih zahteval zelo veliko lastne angažiranosti, torej aktivnega dela), obenem pa so okrepili in povečali svojo funkcionalno pismenost (ne le znanje branja in pisanja latinskih medicinskih diagnoz ter prevajanje le-teh v slovenščino, ampak tudi razumevanje njihovega ustroja), obenem pa so spoznali, da jim bo na novo pridobljeno znanje prišlo prav ne le pri predmetu zdravstvena terminologija v prihodnje, ampak tudi pri številnih strokovno-teoretičnih predmetih, ki jih imajo v 2. letniku. Zato je bila njihova notranja motivacija za delo še posebej visoka.

¹ Diagnoze brez navedbe osebnih podatkov sem prof. Nevenka Medija prejela v letih 2007 do 2009, ko sem imela v UKC Ljubljana tečaje zdravstvene terminologije za strokovne delavce.

Vpliv navodil na kakovost poročil dijakov

Gregor Hrastnik

Poročila dijakov pri praktičnih nalogah se močno razlikujejo po kakovosti, slogu in berljivosti. Zdi se, da pomanjkanje jasnih in enotnih navodil povzroča širok razpon od zelo dobrih do slabih poročil. Raziskave smo se lotili na način, da smo dijakom dali enake naloge, vendar z različnimi vrstami navodil: 1. Kratka navodila z vprašanji ali tematiko, 2. Kratka navodila z ustnimi pojasnili pri pouku, 3. Navodila, ki vključujejo tudi podan slog dokumenta, 4. Navodila, ki vključujejo tudi strukturiran točkovnik s kriterijem. Dijaki so pripravili poročila na podlagi teh različnih navodil. Nato smo analizirali raznolikost oddanih poročil glede na različne vrste navodil, ki so jih dijaki dobili. Poročila, ki so bila pripravljena na podlagi različnih vrst navodil, se precej razlikujejo, predvsem v slogu in berljivosti. Iz analize je vidno, da navodila, ki vključujejo slogovne smernice in točkovnik, vodijo do bolj enotnih in berljivih poročil. Raziskava je torej pokazala, da navodila močno vplivajo na berljivost in obliko poročil. Poročila z jasnimi in podrobnimi navodili so si tipično oblikovno bolj podobna med sabo, kar olajša tudi ocenjevanje in primerjanje poročil. Točkovnik prispeva k večji celovitosti poročil, saj dijake vodi pri vključevanju vseh pomembnih elementov. Raziskava prispeva k boljšemu razumevanju, kako različna navodila vplivajo na kakovost poročil dijakov in lahko pomaga izobraževalnim institucijam pri oblikovanju učinkovitih smernic za izboljšanje učnega procesa. Rezultat raziskave je tudi predloga za navodila, ki jo uporabljamo pri pouku strokovnih predmetov s področja računalništva.

Začetna integracija priseljencev

Veronika Kotnik

Bralna pismenost je za zmožnost sporazumevanja v slovenščini ključnega pomena, udeleženci morajo razumeti in kritično vrednotiti podane informacije, da jih znajo uporabljati za uspešno delovanje v družbi. Bralna pismenost je temelj vseh drugih pismenosti.

Funkcionalna pismenost je znanje, ne samo pisanja in branja, temveč tudi razumevanja besedil. Pomeni dobro razumevanje prebranega in koristno uporabo pridobljenih informacij v vsakdanjem življenju. Najprej mora biti človek bralno pismen, preden lahko govorimo o njegovi funkcionalni pismenosti.

Namen programa Začetna integracija prispeljencev je razvijanje zmožnosti sporazumevanja v slovenščini, torej razumevanja in oblikovanja različnih vrst besedil. Ciljna skupina so odrasli priseljenci, ki prihajajo iz različnih kulturnih področij. Njihovo predznanje jezika in stopnja izobrazbe prav tako zahtevata različne sporazumevalne potrebe.

Učitelj najprej razvije bralno pismenost, nato utrjuje funkcionalno pismenost v povezavi s kulturno pismenostjo, torej upošteva okolje iz katerega udeleženci prihajajo. Poudarek je na razumevanju in tvorbi besedil, ki jih uporabnik potrebuje v vsakdanjem življenju, npr. prijava na delo, prošnja, življenjepis, opravičilo, vabilo. Vsa ta besedila zahtevajo od tvorca poznavanje uradnih izrazov, pravopisna pravila, izrazov spoštovanja, pravilne stavčne tvorbe in seveda oblikovnih zahtev.

Učenje poteka v slušni, govorni in pisni obliki. Udeleženci določeno besedilo najprej preberejo ali poslušajo, preverimo razumevanje, nato sledi samostojna tvorba besedila. Učitelj pregleda in popravi pravopisne, slovnične in slogovne napake. Nato se besedilo napiše ponovno. Za nekatera besedila, ki so težja, se tvori več različnih primerov.

Pouk je potrebno organizirati nivojsko. Pri delu se uporabljajo različne oblike dela npr. frontalna, individualna, delo v parih ali skupinah, kjer se udeleženci učijo drug od drugega, in metode, najpogosteje delo s tekstom, zvočno gradivo in igranje vlog. Za podporo pri učenju je na voljo zadosti interaktivnega gradiva, delovnih učbenikov, jezikovnih vadnic in literarnih besedil.

Vpliv odsotnosti staršev na socialne kompetence in učni uspeh romskega učenca

Ane Mari Čerpnjak

Članek obravnava vpliv odsotnosti staršev na socialne kompetence in učni uspeh romskega učenca v osnovni šoli. Starši so ključnega pomena za razvoj otrokove socialne in čustvene pismenosti in akademskih dosežkov. Romski učenec, star 13 let, živi pri starih starših, saj je oče neznan, mati pa že štiri leta živi z novim partnerjem drugje. Takšna družinska situacija prinaša številne izzive za otroka, med katerimi so čustvena nestabilnost, občutek zavrženosti, pomanjkanje vzgojne in učne podpore ter socialne in vedenjske težave. Družinsko okolje ima velik vpliv na otrokovo počutje in učni uspeh. Otrok, ki živi pri starih starših, pogosto doživlja pomanjkanje avtoritete in doslednosti, kar negativno vpliva na njegovo vedenje in samodisciplino. Pomanjkanje starševske podpore povzroča občutek negotovosti in nestabilnosti, kar vodi v čustvene težave, kot so anksioznost, depresija in nizka samopodoba. Poleg tega socialna izključenost vodi do težav pri navezovanju stikov z vrstniki in lahko povzroči izolacijo in osamljenost. Šolsko okolje igra ključno vlogo pri podpori romskih učencev. Individualiziran pristop v šoli, dodatna razlaga snovi, uporaba vizualnih pripomočkov in več časa za reševanje nalog so pomembni za izboljšanje učnega uspeha. Psihološka podpora in svetovanje sta ključnega pomena za reševanje čustvenih težav in izboljšanje otrokovega splošnega počutja. Mentorski programi in sodelovanje z družino prispevajo k boljši socialni integraciji in učnemu uspehu. Rešitve, ki jih članek predlaga, vključujejo celosten pristop k podpori romskih učencev. Ta vključuje individualiziran pristop v šoli, psihološko podporo, mentorske programe, sodelovanje z družino, skupinske dejavnosti, vključevanje v šolske projekte, finančno podporo, izobraževanje učiteljev in ustvarjanje varnega in spodbudnega učnega okolja. Omenjene oblike pomoči pozitivno vplivajo na razvoj petih področij socialne in čustvene pismenosti - samozavedanje, samouravnavanje, socialno zavedanje, odnosne spretnosti in odgovorno sprejemanje odločitev. Uporaba dolgoročnega celostnega pristopa prinaša pozitivne rezultate za učenca, preverjene rešitve pa pomenijo pomemben strokovni doprinos k pedagoški praksi.

Matematična pismenost je povezava med znanjem in praktično uporabo

Biserka Ledinšek

Ena izmed vrst pismenosti je matematična pismenost. Matematično, naravoslovno in bralno pismenost meri mednarodno primerjalna raziskava PISA. Definicija matematične pismenosti se je z leti nadgrajevala. Bistvo matematične pismenosti je povezava matematike z realnim svetom. Potrebno je prepoznati povezavo med obravnavanimi vsebinami pri pouku in reševanjem problema, ki je postavljen v življenjsko okolje. Dijaki razvijajo sposobnost uporabe matematike, ki je povezana s problemskim znanjem. Pridobljeno in obstoječe znanje naj bi znali uporabiti v novih situacijah. Dijaki imajo težave pri reševanju problemov v vsakodnevnih situacijah. V 3. letniku srednjega strokovnega izobraževanja (program elektrotehnik) so reševali probleme z različnih področij, kjer se pojavi eksponentna rast (arheologija, rast prebivalstva, logistična rast, psihologija pomnjenja, kemija, biologija). Dijaki so uporabili predpis funkcije $f(x) = \frac{0,8}{1+e^{-0,2x}}$, s katero lahko določimo relativni delež pravilnih odgovorov na postavljen problem. Ugotovili so, da večja kot je vrednost x (večkrat snov ponovimo), večji je odstotek pomnjenja. Za rast prebivalstva znanstveniki uporabljajo logistično funkcijo, ki ima obliko $f(x) = \frac{1}{1+e^x}$. To pomeni, da bo eksponentna rast na neki točki prenehala. Od te točke dalje se bodo vrednosti večale počasneje in nikoli ne bodo presegle predpisane zgornje meje. Dijaki so imeli težave z uporabo žepnega računalja, kjer nastopi v enačbah matematična konstanta e .

Oblika matematične pismenosti je tudi matematično modeliranje. V projektu NA-MA POTI (NAravoslovje, MAtematika, Pismenost, Opolnomočenje, Tehnologija, Interaktivnost) so opredelili dva temeljna gradnika matematične pismenosti. Iz projekta smo pri eksponentni funkciji uporabili primer za matematično modeliranje za številčnost populacije pingvinov. Dijaki so z uporabo podatkov, ki so bili predstavljeni v tabeli s pomočjo programa Excel, naredili grafični prikaz in prepoznali funkcijo, ki opisuje eksponentno rast.

Že 25 let poteka tekmovanje iz matematike za srednje poklicne šole. Člani državne komisije se trudimo izbirati naloge iz realnega življenja, problemske naloge z življenjskimi situacijami, naloge, kjer dijaki pokažejo uporabo znanja, pridobljenega v šoli. Naloge, ki smo jih predlagali in so bile izbrane za državno tekmovanje, ustrezajo gradnikom matematične pismenosti. Za dijake je težava branje besedila naloge (dolžina besedila, večje število podatkov v besedilu). Besedilo berejo površno ali daljšega besedila sploh ne preberejo. Da se izognemo predolgim besedilom, razdelimo strukturirano nalogo na posamezna vprašanja, ki vključujejo različne teme in različne težavnostne stopnje.

Učiteljeva dvoplastna dejavnost opismenjevanja pri poučevanju slovenščine kot drugega jezika v zadnji triadi osnovne šole

Dr. Tadej Kralj

Za učitelje slovenščine v osnovni šoli je opismenjevanje učencev v digitalni dobi zahtevna naloga. V globaliziranem svetu se v zadnjih letih med drugim pogosto srečujemo tudi z učenci priseljenci, ki so vključeni k rednemu pouku vzgojno-izobraževalnega procesa. Učitelji si za poučevanje slovenščine kot drugega jezika lahko pridobijo dodatne kompetence na izobraževanjih Centra za slovenščino kot drugi in tuji jezik.

Učenci priseljenci se torej znajdejo pred težko nalogo, saj bi se morali po pričakovanjih pristojnih jezika naučiti v enem letu, ko jim pripada status tujca. Od Ministrstva za vzgojo in izobraževanje imajo namreč učenci s statusom dodeljeno omejeno število dodatnih ur slovenščine za učenje slovenščine kot drugega jezika v manjši učni skupini ali individualni situaciji. Namen prispevka je s študijo primera predstaviti pristope za postopno izboljševanje jezikovne zmožnosti na področju pisnega/ustnega izražanja in pridobivanje metajezikovne zmožnosti, ki jo zahteva učni načrt v zadnji triadi osnovnošolskega izobraževanja.

Govorjenje in pisanje sta dve ključni produktivni jezikovni dejavnosti oz. ključna gradnika procesa opismenjevanja, ki ju morajo učenci priseljenci usvojiti, da se lahko hitreje integrirajo v širši družbeni prostor države gostiteljice. Učitelji slovenščine se soočamo z zahtevnejšimi nalogami, saj poučevanje slovenščine kot drugega jezika predstavlja dvoplastno dejavnost. Na eni strani moramo učence tujce poučevati na začetni stopnji z osnovnimi sporazumevalnimi vzorci in praksami. Proces opismenjevanja je zlasti na začetni stopnji pridobivanja jezikovnega znanja zahtevna naloga za učence tujce. Njihovo opismenjevanje v jeziku države gostiteljice se začne takoj po vključitvi v vzgojno-izobraževalno delo, pri čemer mora za čim uspešnejšo vključevanje v šolski ter širši prostor pridobiti jezikovno znanje najprej na začetni stopnji govora, besedišča, razumevanja besedil in njihovega tvorjenja. Na drugi strani mora slediti zahtevnejšim učnim vsebinam po Učnem načrtu za slovenščino v osnovni šoli. Ta od učencev zahteva mdr. tudi kritično branje, kjer gre za prepoznavanje, presojanje, vrednotenje podatkov in stališč v raznovrstnih besedilih. V večini primerov se je pokazalo, da učenci tujci ne poznajo slovnične strukture po jezikovnih ravlinah niti v svojem maternem jeziku, zato pridobivanje metajezikovnega znanja za te učence predstavlja še večji izziv. Na koncu osnovnošolskega izobraževanja se znanje vseh učencev preveri z nacionalnim preverjanjem znanja. Pri tem se ne upoštevajo okoliščine učencev, ki se slovenščine učijo kot drugega jezika oz. jezika okolja.

Krepitev razvoja digitalne pismenosti v izobraževanju s poudarkom na generativni umetni inteligenci

Petra Bevek, Anamarija Cencelj

Z namenom krepitve razvoja digitalne pismenosti v izobraževanju, še posebej na področju generativne umetne inteligence (UI), se Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje (MVI) osredotoča na oblikovanje osnovnih smernic in predstavitev primerov dobrih praks. Poudarek je na podpori vodstvenemu kadru ter pripravi usposabljanj za pedagoško in strokovno osebje na vzgojno-izobraževalnih zavodih (VIZ).

Hitri razvoj generativne UI prinaša izzive pri integraciji teh tehnologij v izobraževalni sistem. Pomanjkanje smernic in usposabljanj za pedagoško osebje otežuje učinkovito uporabo UI v izobraževalnem procesu. Prav tako je potrebno nasloviti zakonodajne, etične in tehnične vidike uporabe UI.

V okviru projekta Erasmus+ AI4T (Umetna inteligenca za in z učitelji) smo pripravili in izvedli spletno usposabljanje (MOOC) ter objavili spletni priročnik v petih jezikih projektnih partnerjev. Pripravili smo tudi priporočila za ključne deležnike v VIZ. Projekt je vključeval evalvacijo, v kateri so sodelovali učitelji, ravnatelji in dijaki. Na nacionalnem nivoju smo s pomočjo sredstev Načrta za okrevanje in odpornost finančno podprli projekt generativna umetna inteligenca v izobraževanju (GAI), ki vključuje sodelovanje pedagoških in tehničnih fakultet ter Zavoda RS za šolstvo.

Gradiva, pripravljena v okviru projekta AI4T, so še vedno aktualna in dostopna. Evalvacija je pokazala pozitivne učinke usposabljanj na pedagoško osebje. V okviru projekta GAI Januarja 2025 bo izdana monografija, ki bo vključevala raziskane smernice na ravni EU, zakonodajni, pedagoški, tehnično-tehnološki in etični vidik uporabe UI. Projekt izvaja tudi analizo stanja uporabe UI v Sloveniji med učenci, dijaki, študenti ter strokovnimi in vodstvenimi delavci.

Poleg omenjenih vsebin in rezultatov bodo sogovorniki na panelni razpravi predstavili tudi podatke, ki so bili zajeti v raziskavi ICILS, kjer so ravnatelji prejeli vprašalnik o uporabi UI, kar bo dodatno prispevalo k razumevanju stanja in potreb v Sloveniji. Končni namen razprave je predstaviti obstoječe stanje in smernice s primeri uporabe.

Učenci in učitelji z digitalno strategijo skupaj do dviga digitalne kompetentnosti

Amela Sambolić Beganović

Pojma digitalna pismenost in digitalna kompetentnost se pogosto uporabljata kot sinonima, vendar imata različne izvore in pomene. Pogosto se uporabljata za medsebojno podpiranje. Glede na pregled uporabe in prisotnosti obeh pojmov ugotavljamo, da se digitalna pismenost nanaša na osnovno sposobnost posameznika za uporabo digitalnih tehnologij, kot so računalniki, pametni telefoni in internet ter vključuje osnovne veščine, kot so iskanje informacij, uporaba e-pošte in razumevanje osnovnih varnostnih ukrepov. Digitalna kompetentnost pa je širši pojem, ki vključuje digitalno pismenost, vendar gre še dlje. Pomeni sposobnost učinkovite in kritične uporabe digitalnih tehnologij za reševanje kompleksnih problemov, ustvarjanje vsebin, sodelovanje in komunikacijo v digitalnem okolju. Digitalna kompetentnost vključuje tudi zmožnost prilagajanja novim tehnologijam in razumevanje njihovega vpliva na družbo. Nadrejen pojem je torej digitalna kompetentnost, saj vključuje digitalno pismenost kot eno izmed svojih komponent.

Digitalna pismenost se pogosteje uporablja in ima bolj uveljavljeno uporabo v zgodovini. Pogosto se omenja v raziskavah, medtem ko je digitalna kompetentnost večinoma opredeljena za uporabo v politiki – predvsem za dokumente EU in OECD, usmerjena pa je v uporabo tehnologije na profesionalno smiselne načine v različnih kontekstih.

Nizka raven digitalne kompetentnosti lahko povzroči številne negativne posledice. Raziskave so pokazale, da posamezniki z nizko digitalno kompetentnostjo težje prepoznajo dezinformacije, dovzetnejši so za manipulacijo z lažnimi informacijami, spletne prevare, imajo omejene možnosti za zaposlitev ter družbeno vključenost.

V prispevku pojasnimo pomen digitalne strategije kot ključnega dokumenta izobraževalnih ustanov (v nadaljevanju šole) na poti do dviga digitalne kompetentnosti učiteljev in učečih se ter predstavimo izsledke raziskave o učinkovitosti 217 digitalnih strategij slovenskih šol, zbranih v okviru nacionalnega projekta Dvig digitalne kompetentnosti (trajanje projekta: Maj 2021 – November 2023).

Osvetlili bomo vpliv digitalnih strategij na razvoj digitalne didaktike, dvig digitalne kompetentnosti učiteljev in učencev ter posledično na izboljšanje pedagoških praks in pripravo učencev na digitalno dobo. Prispevek bo ponudil praktične napotke za snovalce digitalnih strategij v šolah. Cilj je ukazati na pomembnost strukturiranega in celovitega načrtovanja, postavitvi merljivih kazalnikov ter dokumentiranju dosežkov, ki lahko bistveno prispevajo k digitalizaciji izobraževanja in digitalni preobrazbi šole.

Delavnice

Dojemanje današnje pismenosti v odnosu do njene raznovrstnosti in vpliv sodobnih tehnologij

Simon Konečnik, dr. Nataša Meh Peer

Ste se kdaj vprašali, kako danes razumemo pismenost? Kako ocenjujemo, kdo je bolj ali manj pismen? Kako je pismenost izgledala nekoč in kako jo vidimo danes? Kaj je vplivalo na transformacijo družbenih sprememb? Kakšno je stanje pismenosti med dijaki in odraslimi? In nenazadnje, kako umetna inteligenca (UI) vpliva na pismenost?

To so vprašanja, ki nimajo preprostih odgovorov. Na interaktivni delavnici bomo skozi praktične primere predstavili različne vrste pismenosti, pri čemer bomo posebno pozornost namenili vlogi sodobnih tehnologij. Osredotočili se bomo na področje kratkih sporočil (SMS in drugih oblik kratkih sporočil), ki nadomeščajo govorjena in pisana besedila ter so del neuradne ali uradne komunikacije. Svetovni splet, sleng, vsesplošna prisotnost angleškega jezika in omejitve v številu znakov so oblikovali nov način izražanja – jezik kratkih sporočil. Poudarili bomo posebnosti takšnega zapisa in izvedli analize konkretnih primerov. Obenem bomo raziskovali mejo med uradno in neuradno rabo jezika. Aktivnost delavnice bo izmenjava mnenj, izkušenj in predstavitev primerov dobrih praks.

V drugem delu delavnice bomo raziskovali na praktičnih primerih, kako lahko besedilni modeli UI podpirajo učenje jezika ter katere so prednosti in omejitve njene uporabe v izobraževanju. Preskusili bomo vključevanja teh orodij v učni proces. Pričakovane ugotovitve so, da je pismenost dinamičen koncept, ki ga oblikujejo družbene in tehnološke spremembe. S tem v zvezi kratka sporočila in digitalni mediji predstavljajo nove izzive in tudi nove priložnosti za učenje jezika. Podpora UI omogoča personalizirano in prilagodljivo učenje, vendar zahteva kritičen pristop k uporabi. V zaključku bomo poudarili pomen izobraževanje učiteljev in dijakov o odgovorni uporabi UI ter kako razvijati celosten pristop k pismenosti (vključno s kurikularnimi spremembami), ki vključuje digitalne in tradicionalne oblike izražanja.

Pomen oblikovanja kvalitetnih izvlečkov v kontekstu informacijske pismenosti

Mag. Marija Lesjak Reichenberg

Informacijska pismenost predstavlja v sodobni družbi ključno kompetenco, saj posameznikom in posameznicam omogoča učinkovito iskanje, vrednotenje in uporabo informacij (tudi pri oblikovanju novega znanja) ter etično udejstvovanje v učeči se skupnosti.

Ena izmed pomembnih komponent informacijske pismenosti je sposobnost priprave kvalitetnih izvlečkov, ki omogočajo hiter in učinkovit vpogled v poznavanje in razumevanje vsebine daljših in kompleksnih besedil.

Kvalitetni izvlečki so bistveni tako za prihranek časa kot izboljšanje produktivnosti, saj omogočajo hitro odločanje o tem, ali je celoten dokument vreden nadaljnjega branja. Na drugi strani pa je v procesu priprave izvlečkov pomemben kritični pristop do objavljenih virov, načrtovanih ali izvedenih raziskav, pomembni pa sta tudi jasnost in jedrnatost, saj je potrebno bistvo besedila oblikovati brez nepotrebnih podrobnosti.

Izvlečke lahko uporabljamo v različnih kontekstih: tako v akademskem raziskovanju in pisanju znanstvenih prispevkov kot v poslovnem svetu in vsakdanjem življenju.

V delavnici bodo najprej predstavljene osnovne smernice za pripravo in objavo izvlečkov dokumentov, nato bomo analizirali primere izvlečkov, da bomo razumeli, kaj je tisto, kar izvleček naredi kvaliteten, v nadaljevanju pa na osnovi lastnih izkušenj poskusili oblikovati izvlečke ter jih predstaviti udeležencem in udeleženkam delavnice ter na ta način pridobili povratne informacije. Delavnica bo torej omogočila pridobitev tudi praktičnih veščin za pripravo kvalitetnih izvlečkov. Skozi interaktivne vaje in analizo primerov bodo udeleženci in udeleženke razvijali sposobnost kritičnega vrednotenja virov in učinkovite sinteze informacij.

Z glasbo in znakom do znanja jezika in branja

Mojca Polak Williams, Monika Lužnik črep

Prispevek opisuje uporabo programa znakovnega sporazumevanja kot didaktičnega pristopa s slišječimi otroki. To je pristop, pri katerem se poleg govorne besede uporablja tudi znak/kretnja za ključno besedo v stavku, s čimer se otrokom nudi dodatno podporo pri razumevanju in smiselni rabi govora in jezika. V programu se znak/kretnja uporablja kot ogrodje za razvoj govora in jezika. Pogostost uporabe znakov/kretenj se upošteva tudi kot prediktor kasnejšega razumevanja jezika in ekspresivnega besedišča. Pristop je zelo uporaben pri delu z otroki, ki imajo govorno jezikovne motnje in tudi za otroke priseljencev, katerih materni jezik ni jezik okolja. Po mnenju učiteljev in svetovalnih delavcev v slovenskem prostoru bi ob vstopu v šolo več kot 25 % otrok potrebovalo dodatno podporo pri razvoju jezikovnih spretnosti. Otroci imajo tako slabše razvito slušno pozornost kot tudi težave na področju razvoja govora in jezika, s čimer prihaja do mnogih stisk in nezaželenega vedenja. Z uporabo zgodnjih pozitivnih komunikacijskih strategij, med katere spada tudi uporaba znakovnega sporazumevanja, se da marsikatero težavo na tem področju že vnaprej preprečiti ali vsaj omiliti. V prispevku je predstavljena implementacija didaktičnega pristopa znakovnega sporazumevanja s slišječimi otroki (nekateri uporabljajo tudi izraz znakovno podprta komunikacija ali simultana komunikacija), ki je potekala v angleškem okolju, v vrtcih z velikim številom otrok priseljencev (od 22% do 74%). Strokovni delavci so ob prepevanju prilagojenih pesmi in branju zgodb uporabljali znake/kretenje za 500 najbolj pogostih besed in fraz iz otrokovega življenja v starosti od prvega do šestega leta starosti. V pilotski izvedbi je sodelovalo 52 vzgojiteljev in učiteljev iz petih različnih vrtcev in ene šole v regiji Yorkshire. V prvi fazi so identificirali 500 najbolj pogostih ključnih besed, ki jih uporabljajo otroci od rojstva do šestega leta starosti. Te so bile izbrane na podlagi opazovanja otrok v vrtčevskih in šolskih oddelkih po sledečih kategorijah: dnevna rutina, socialni razvoj, branje in glasba, gibanje, samostojnost, prehranjevanje, prehodi (dom-vrtec/šola), tem so bile dodane tudi ključne besede iz najbolj priljubljenih otroških zgodbic in pesmic. V drugem delu je bilo besedišče kategorizirano glede na področja dejavnosti, ki so definirana v tamkajšnjem kurikulumu za vrtce: Early Years Foundation Stage Statutory Framework. Za posamezna področja je bilo pripravljenih več kot 40 učnih priprav, na podlagi katerih je potekala implementacija aktivnosti v oddelkih. Evalvacija je potekala na podlagi merjenja napredka otrok na področju razvoja govora, jezika in komunikacije ter socialnih veščin, ki je definiran na podlagi posameznih mejnikov v dokumentu Development Matters, rezultate so primerjale z doseganjem mejnikov otrok v oddelkih, kjer pristopa niso uporabljale. Rezultati evalvacije so pokazali, da so otroci poleg boljših rezultatov na področju stopnje razvoja govora in jezikovne ustvarjalnosti, izboljšali tudi pozornost in koncentracijo ter imeli tudi višjo stopnjo razvoja socialnih veščin in čustvene stabilnosti. Na podlagi uspešnih rezultatov je pristop v regiji Yorkshire danes razširjen in ga uporabljajo tudi v drugih vrtcih in v prvih razredih osnovne šole. V interaktivni delavnici bomo predstavili primer dobre prakse, ki po enaki metodologiji poteka v slovenskem prostoru. Sledila bo razprava možnosti širše uporabe in umeščanja v naš prostor.

Bonbončica (avtorska terapevtska zgodba z igro tišine)

Mojca Veler

V kontekstu pismenosti pogosto govorimo o funkcionalni pismenosti kot osnovi za učenje, a čustvena pismenost, sposobnost prepoznavanja, razumevanja, izražanja in uravnavanja čustev, je za učenje prav tako pomembna. Raziskave, kot je meta-analiza Durlaka in drugih (2011), kažejo, da socialno-čustveni programi izboljšujejo akademske dosežke, socialno vedenje in zmanjšujejo vedenjske težave. Denham in drugi (2003) poudarjajo, da je čustvena pismenost v zgodnjem otroštvu ključna za socialno prilagoditev.

Avtorska terapevtska zgodba Bonbončica izpostavlja pomen medsebojnega razumevanja, pomoči in skrbi zase. Zgodba poudarja zdravilnost trenutkov, ko smo videni in slišani, pomen dotika in očesnega stika ter povezanosti z naravo, kar, kot ugotavljajo Schonert-Reichl in drugi (2015), pozitivno vpliva na regulacijo čustev. Takšne zgodbe spodbujajo empatijo in razumevanje, kar je bistveno za otrokovo čustveno pismenost (Izard in drugi, 2001). Jesper Juul je poudarjal pomen enakovrednih odnosov, v katerih so otrokova čustva in potrebe obravnavana z enako mero spoštovanja kot čustva odraslih, kar otroku omogoča razvoj občutka vrednosti in samozaupanja.

Predstavljena Igra tišine, ki jo je razvila Maria Montessori, pomaga pri razvijanju samozavedanja, samokontrole in empatije. Udeleženci opazujejo tišino, kar jih naredi bolj občutljive za prisotnost in čustva drugih. Saarni (1999) izpostavlja, da so te veščine osnova za čustveno kompetenco, medtem ko Mayer, Salovey in Caruso (2004) poudarjajo empatijo kot ključno za socialno povezanost. Pons, Harris in de Rosnay (2004) pa ugotavljajo, da je zgodnje otroštvo optimalno obdobje za razvoj razumevanja čustev.

Zgodba Bonbončica, katero udeleženci ponotranjijo z dejavnostjo, kot je Igra tišine, je učinkovit način za spodbujanje čustvene pismenosti, ki ni le osnova za boljše medosebne odnose, temveč tudi za celostni razvoj in dolgoročni uspeh otrok.

Vodenje šole za učinkovit razvoj pismenosti ne sme in ne more biti stihijsko ali trenutna »modna« muha

Mag. Marijana Kolenko

Pogled na zadnje mednarodne raziskave, ki odkrivajo dosežke osnovnošolcev na različnih področjih pismenosti, ni spodbuden. Od vseh nas, ki vodimo vzgojno-izobraževalne ustanove ter od strokovnih delavcev, ki odločilno vplivajo na motivacijo otrok za učenje in napredovanje, zahteva temeljite in korenite spremembe.

V temi: Vodenje šole za učinkovit razvoj pismenosti ne sme in ne more biti stihijsko ali trenutna »modna« muha, se bom osredotočila na pomembnost usmerjenega in dolgoročnega (trajnostnega) načrtovanja razvoja različnih vrst pismenosti. Posebno skrb bom namenila nenehnemu izboljševanju stanja na posameznih področjih pismenosti s poudarkom na bralni, medijski, čustveni in finančni pismenosti, na vlogo ravnatelja kot vodje, na vlogo strokovnih delavcev ter vlogo učencev. Na izbrane ciljne skupine imamo vpliv, zato je z njimi nujno delati usmerjeno in trajno. Cilji interaktivne delavnice: (a) predstaviti razlike med stihijskim vodenjem šole za razvoj pismenosti kot odgovore na objave rezultatov mednarodnih raziskav in dolgoročnim ter trajnim načrtovanjem razvoja različnih pismenosti kot temeljni cilj osnovne šole, (b) kritično pogledati na trenutno stanje na področju pismenosti z vidika ravnateljevega vodenja ter aktivnega ukvarjanja s strokovnim področjem razvoja pismenosti, (c) odpreti razmišljanja o priložnostih usmerjenega vodenja za izboljšanje rezultatov na področju različnih pismenosti v osnovni šoli, (č) predstaviti celovito vodenje šole kot pomemben prispevek za izboljšanje področja pismenosti pri učencih.

V delavnici bom predstavila analizo večletnega usmerjenega načrtovanja izboljšav na področju pismenosti ter redno evalviranje dosežkov. Opremila naloge ravnatelja, vodij strokovnih aktivov, naloge strokovnih delavcev, naloge učencev ter vlogo staršev. Kritično bom pogledala na Razvojni načrt šole ter Letni načrt s prednostnimi nalogami šole – kako usmerjeno načrtujemo konkretne pristope in metode dela za večjo učinkovitost poučevanja in učenja.

Udeleženci bodo v delavnici aktivno sodelovali, iskali interaktivne pristope in odkrivali možnosti izboljšav na svojih šolah. Za konec bom predstavila večletno odlično prakso, kako lahko ravnatelj učitelje spodbuja k načrtovanju izboljšav ter kako s povečano aktivno vlogo učencev pri pouku doseči motivacijo za učenje. Predstavila bom konkretne pristope, ki jih gojimo v šoli s pridobljenimi sodobnimi znanji ter sodobnimi metodami dela.

Narava, poligon za razvijanje čustvene pismenosti

Senka Božič

Čustveno pismenost opredeljujejo različni avtorji. Definirajo jo kot učenje o lastnih čustvi, ki se odvija znotraj spoznavanja sebe, spoznavanja drugih, ter spoznavanja sveta oziroma učenja o vsem naštetem. Čustvena pismenost zajema zelo širok spekter delovanja posameznika in njegovega povezovanja z okolico, zato se nanaša tudi na področje izražanja čustev na socialno sprejemljiv način. Posledično lahko trdimo, da čustvena pismenost vključuje tudi socialno opismenjevanje. Znotraj zgoraj navedenega zajema čustvena pismenost tudi učenje ustrezne komunikacije, medsebojnega sodelovanja ter medosebnih odnosov. Podlaga, da bi vse naštetu razvijali pri otrocih brez oz. s posebnimi potrebami, je koncentracija. Brez primerne koncentracije se razvijanje pismenosti težko vzpostavi, gradi in nadgradi.

Narava je odličen poligon za krepitev in razvijanje koncentracije, ki je predpogoj za razvijanje čustvene pismenosti. Narava nudi možnosti in priložnosti spontanega učenja, ki je notranje motivirano in zelo intenzivno ter posledično tudi zelo učinkovito. Otroci/učenci »neopazno« pridobivajo funkcionalna znanja s pomočjo izkustvenega učenja, s katerimi prepoznavajo, razvijajo in bogatijo svoj čustveni svet ter gradijo osnove za kompleksnejše razumevanje sveta. Narava nudi možnost gibanja, ki je med drugim zelo pomemben gradnik učenja in razvoja tako na telesnem kot na čustvenem področju. Obenem je gibanje osnova za razvoj različnih funkcionalnih veščin in učnih procesov.

Medtem, ko je narava odličen poligon za soočanje s čustvi pri otrocih, ki nimajo izstopajočih težav in so vključeni v redne šolske programe, je obenem tudi bogat vir možnosti napredovanja za otroke s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, hiperaktivnimi otroci, otroci z duševnimi motnjami in z motnjami, ki so posledica življenja v nespodbudnem socialnem okolju ter drugimi motnjami. V članku bomo izhajali iz izkušenj, ki smo jih nabrali pri delu z otroci z avtizmom, saj je šolanje v naravi pripomoglo k izboljšanju čustvene pismenosti otrok v tako veliki meri, da so začeli doživljati uspehe tudi na drugih področjih funkcioniranja in poleg sebe s svojim napredkom presenetili tudi delavce, ki smo jih na tej poti spremljali in usmerjali.

Razvoj bralne pismenosti in spodbujanje različnih, tudi metakognitivnih procesov pri branju

Mag. Barbara Lesničar

V referatu z interaktivno delavnico bomo predstavili nekatera izhodišča in smernice za učiteljevo delo pri spodbujanju branja v pedagoškem procesu. Branje je kompleksna dejavnost, ki vključuje različne kognitivne procese, kot so zaznavanje, pomnjenje, razumevanje, povezovanje informacij in oblikovanje mnenj. Da bi branje postalo učinkovito, je pomembno spodbujati različne metakognitivne procese, ki omogočajo samostojno spremljanje, analiziranje in izboljševanje lastnih strategij pri branju. Zato je pomembno, da pri pouku razvijamo bralne učne strategije (natančno in iskalno/linearno branje (preletavanje, tj. zelo hitro branje in preskakovanje, tj. iskanje specifičnih podatkov, strategije sklepanja iz sobesedila in iskanja razlag neznanih besed) ter ves čas sistematično nadgrajujemo spretnost bralnega razumevanja. V delavnici bomo pozornost namenili podpori učencem pri razvoju bralnih učnih strategij in metakognicije. Udeleženci pa se bodo lahko preizkusili v branju in zastavljanju vprašanj na različnih ravneh zahtevnosti. Ob tem bomo razmislili, kako interpretacija besedila in zastavljanje vprašanj na različnih ravneh vplivata na razvoj bralnega razumevanja pri učencih in kaj lahko ob tem od njih pričakuje učitelj. V razpravi bomo med ostalim ugotavljali, kako lahko poglobljamo razumevanje besedila (dobesedno, interpretacija, implikacija) in kakšen vpliv ima razumevanje na bralca oz. ga pri njem spodbudi. Poleg tega se bomo osredotočili tudi na metakognitivne procese in opozorili, da je treba temu področju nameniti čas (npr. po končani aktivnosti) in učence naučiti načrtovati, opazovati in vrednotiti lasten učni proces (npr. s pomočjo dnevnika). Dejstvo je, da so dejavnosti, kot so npr. postavljanje vprašanj ter načrtovanje, opazovanje in vrednotenje učnega procesa (lastnega in učenčevega) ključne prvine razvoja branja z razumevanjem. Učitelji morajo biti zato pri zastavljanju vprašanj pozorni in že vnaprej razmisliti o pestrosti in ravneh načrtovanih vprašanj, ter jih uskladiti s cilji razvijanja branja z razumevanjem. Prav tako je treba temu področju med poukom nameniti dovolj časa, saj raziskave dokazujejo, da učenci, ki imajo na razpolago več časa, zastavljajo raznovrstnejša vprašanja in odgovarjajo bolj premišljeno. S tem učitelj spodbudi procesno učenje in krepí motivacijo pri učencih ter posledično skrbi za razvoj poglobljenega branja in višjih ravni branja.